

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

31 снежня

2004 г.

№ 52/4287

АНОНС!

Снежаньскія нумары часопісаў "Маладосць", "Полымя", "Нёман" завяршаюць 2004 літаратурны год, дзе былі свае поспехі і няўдачы, радасці і расчараванні. Наперадзе яшчэ доўгі шлях па непрадказальных і зманлівых сцежках паэзіі, прозы, драматургіі. Але зараз, напярэдадні навагодняга свята, не хочацца, ды і не варта думаць пра магчымыя цяжкасці, каб з лёгкай душой і добрым настроем выправіцца ў новую, нязведаную дарогу. Тым больш, што як, паводле Бернарда Шоу, "жыццё не перастае быць сур'ёзным, калі мы смяёмся", так не страцяць сваіх якасцей і сур'ёзныя літаратурныя творы, калі з усмешкай брацца за іх прачытанне...

СТАР.

6

Калянднай казкай і самым навагоднім балетам называюць "Шчаўкунчык" П.Чайкоўскага. Менавіта яго пастаноўку паказвае гэтымі днямі ў Карэі Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі. 14 снежня трупы на чале з В.Елізар'евым выправілася туды на трохтыднёвыя гастролі. Зразумела ж, Новы год нашы артысты сустрэнуць не дома. Напярэдадні гастролёў мы пагутарылі з маэстра Вялянцінам ЕЛІЗАР'ЕВЫМ.

СТАР.

10

Навагоднія пажаданні

На свеце многа ёсць турбот
І спраў, мае сябры.
Хай прынясе вам Новы год
Найлепшыя дары!
Каб вам святочны

ваш настрой

Памог адчуць глыбей
Цяпло Айчыны дарагой
Нават і ў час завей!
Каб вы заўжды,

з малых гадоў

Шчаслівымі былі,
Расцілі шчырую любоў
Да роднае зямлі,
Да сціплай кветкі палывой,
Да рэк яе, крыніц,
Да шатаў дрэў над галавой
І паху медуніц.

Перадае стары вам год
Усё, што наш зрабіў народ
Для вас, сябры мае,

для вас...

І вы аддзячыце не раз
За гэта рупнасцю сваёй
І песняй звонкай, маладой.
Хай будзе светлы ваш узлёт
Да новых спраў, сябры!
Хай прынясе вам Новы год
Найлепшыя дары!

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ
Фота М. ЗАМУЛЕВІЧА

СТАР.

12

КАЛОНКА
ГАЛОУНАГА РЭДАКТАРА

Застанемся разам

Шчыра прызнаюся, быццам на споведзі: не заўважыў, як прамінуў-праляцеў год... І вось усе мы прыпыніліся на парозе новага, пакуль што нязвяданага — 2005. І перш чым перакрочыць у дзень заўтрашні, кожнаму, відаць, хочацца (ды і варта) азірнуцца і перагарнуць у памяці старонкі жыццёвай кнігі, якія пакрысе аддаляюцца і ператвараюцца ў гісторыю. Чым жа запомніўся нам 2004 год?

У кожнага ён склаўся па-свойму, але былі для ўсіх беларусаў і агульныя дасягненні, поспехі, святы.

У першую чаргу варта згадаць, што наша краіна шырока і маштабна адзначыла шасцідзесяцігоддзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэтае свята абцяпіла сэрцы не толькі ветэранаў, дзяцей вайны — нашых бацькоў, але і сталася незабыўным прыкладам у патрыятычным выхаванні моладзі і падрастаючага пакалення. Здаецца, што на нашай славаўтай зямлі гэтае свята не абышло бокам аніводнага чалавека. Можна было на свае вочы пабачыць і сэрцам адчуць усім вядомае выслоўе: «Ніхто не забыты і нішто не забыта».

Шматлікія выдавецтвы рэспублікі да знамянальнай падзеі выпусцілі кнігі, прысвечаныя героям мінулай вайны. Не засталася ўбаку і Рэдакцыйна-выдавцкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва». Яна парадвала шматлікіх чытачоў і ветэранаў кнігай «Наша Перамога». Толькі па воддуках у цэнтральным друку, на радыё, тэлебачанні можна меркаваць: калектывам зроблена выдатная справа на агульны гонар Беларусі, для ўслаўлення мінулага і на карысць будучыні.

Штогоднік «ЛіМ» на сваіх старонках рэгулярна змяшчаў успаміны былых салдат, партызанаў, падпольшчыкаў і юных месціцаў, якім давялося паспытаць горкага хлеба «ракавых-саракавых». Ва ўсім згаданым галоўнае тое, што, адсвяткаваўшы юбілей, мы, нашчадкі, не забываемся і зараз у паўсядзённым жыцці пра абаронцаў айчыны. Аб гэтым сведчаць і допісы ў нашу рэдакцыю.

Шчодрым быў 2004 год і на зерневыя. Адзінчылі беларускія палёткі важкім боханам хлебарабаў. Сабраны небывалы ўраджай.

Немалы набытак і творчай інтэлігенцыі. Выйшлі ў свет многія кнігі, як прызнаных майстроў слова, так і пачаткоўцаў. Аб гэтым шмат пісалася на старонках тыднёвіка. Дапытлівы чытач мог заўважыць, што «ЛіМ» з ахвотай друкуе творы таленавітых аўтараў з маладзёжнага асяродку. Гэта і паэзія, проза, мастацтвазнаўчыя, крытычныя ды публіцыстычныя артыкулы. Удала на працягу года супрацоўнічалі мы і са сталымі нашымі аўтарамі, даўнімі сябрамі і дарадцамі газеты. Здаецца, што ніводная думка чытачоў не пакінута рэдакцыйнай радай без увагі. Галоўнае, каб у парадзе ці крытычнай заўвазе прысутнічала рацыянальнае зерне, жыццесцвярдзальная пазіцыя.

Як бы мы ні ставіліся да высакоснага 2004 года, але ён прынёс, як здаецца, больш станоўчага ў наша жыццё. Варта толькі ўзгадаць шматлікія, на дзяржаўным (ды і не толькі) узроўні культурныя мерапрыемствы. Гэта і прэм'еры спектакляў ды фільмаў, прэзентацыі кніг і манаграфій, святы гарадоў і мястэчак, канцэртныя выступленні прызнаных у краіне калектываў і г.д. і т.п.

Адным словам — за год зроблена многае ва ўсіх кірунках.

Вядома, не ўсё запланаванае спраўдзілася і ажыццявілася. Нам, людзям, як заўсёды хочацца большага і лепшага... І гэта нармальна. Бо ўсім вядома: нельга спыняцца на дасягнутым, каб не закасяняць, а ўвесь час рухацца наперад. І не так важна — у творчасці ці за станком на заводзе...

Як мне здаецца: у далейшым руху наперад усім варта памятаць галоўнае — няможна дапускаць раз'яднанасці, а трэба гуртавацца разам, падстаўляць адно аднаму плячо, а не падножкі, перастаць дзяліцца на перша- і другарадных. Па вялікім рахунку, нам няма чаго дзяліць. Кожны працуе ў меру свайго таленту, наколькі дадзена прыродай і Богам. Бо ўсе мы робім адну справу: жывём і працуем на карысць Радзімы, на яе гонар і славу. І нехта ў агульны падмурак укладвае цагліну, а нехта малюпасенькую пясчынку, кожны па меры магчымасці. Але ж без соцень пясчынак не ўтрымаецца і цагліна...

Гэта простая, вядомая з дзіцячых гадоў ісціна, але чамусьці так атрымліваецца, што чым больш мы сталеем і абрастаем амбіцыямі, тым часцей забываемся на пратісныя хрысціянскія заповедзі і законы...

Але не будзем пра сумнае.
З Новым годам вас, калегі, чытачы і падпісчыкі!
Застанемся разам і ў 2005 годзе.

Анатоль КАЗЛОЎ

21 снежня ў Мінскім Епархіяльным Упраўленні (вул. Вызвалення, 10) прайшоў арганізаваны Міністэрствам інфармацыі РБ і Беларускай праваслаўнай царквой семінар «Асвятленне рэлігійнай тэматыкі ў беларускіх СМІ». На яго былі запрошаны супрацоўнікі цэнтральных газет, радыё і тэлебачання.

хрысціянскай маралі і яе духоўнасці.
З грунтоўным аглядам «Канфесійная сітуацыя ў Беларусі» перад журналістамі выступіў намеснік старшыні Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцяў пры Савеце Міністраў РБ Уладзімір ЛАМЕКА. Зацікаўлена слухалі ўдзельнікі семінара прамовы начальніка ўпраўлення друкаваных сродкаў масавай інфармацыі і знешніх сувязей Міністэрства інфармацыі Уладзіміра МАТУСЕВІЧА, загадчыка юрыдычнай службы Мінскай

У рэчышчы хрысціянскай маралі

Семінар адкрыў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усеі Беларусі ФІЛАРЭТ, які пажадаў семінару, прысвечанаму супрацоўніцтву Беларускай праваслаўнай царквы і рэспубліканскіх сродкаў масавай інфармацыі, канструктыўнай работы і плёну.

— Сёння мы зоймемся не тэрэтычнымі развагамі, а разглядам канкрэтных праблем, што тычацца асвятлення рэлігійнай тэматыкі на старонках газет і часопісаў, а таксама ў эфіры радыё і тэлебачання. Думаю, што ўсе прысутныя шчыра ўсведамляюць, што мы робім адну справу і служым сваім суайчыннікам, — сказаў Высокавялебны Філарэт.

Ва ўступным слове першы намеснік Міністра інфармацыі РБ Лілія АНАНІЧ назвала семінар — працягам канструктыўнага шляху, па якім ідуць сродкі масавай інфармацыі і Праваслаўная царква:

— Беларуская прэса сёння прадстаўлена паўтары тысячамі друкаваных выданняў, дзесяткамі праграм радыё і тэлебачання, — зазначыла Лілія АНАНІЧ. — Вы, калегі, валодаеце словам, якое здольнае гаіць людскія душэўныя раны, але здатна і калечыць гэтыя душы. Таму заклікаю вас, узяўшыся за пяро, быць гранічна далікатнымі і ўважлівымі: не нашкодзьце людзям сваім словам! Наша агульная задача — фарміраваць грамадскую думку ў рэчышчы ідэалаў

спархія Андрэя АЛЕШКІ, прафесара Мінскай духоўнай акадэміі і семінарыя Валянціны ЦЯПЛОВАЙ, прэс-сакратара Патрыяршага Экзарха Беларусі Андрэя ПЕТРАШКЕВІЧА, доктара філалагічных навук, прафесара Івана ЧАРОТЫ і інш.

Найбольш выбітныя і яскравыя вы-

ступленні ўдзельнікаў семінара «ЛіМ» мяркую надрукаваць у бліжэйшых нумарах.

А. ГАЎРОН

На здымках: падчас работы семінара.

Фота К. ДРОБАВА

Калядны маскарад

Нацыянальная бібліятэка Беларусі (НББ) пры падтрымцы сеткі піцэрыі «Европит» напярэдадні навагодніх святаў правяла традыцыйную штогадовую дабрачынную акцыю «Калядны маскарад» для выхаванцаў школы-інтэрната № 1.

У праграме вечарыны для іх адбылася экскурсія «Нацыянальная скарбніца Беларусі» з уручэннем падарункавых набораў. Дырэктар НББ Раман Матульскі прадставіў гасцей «Каляднага маскарада»: старшыню Камісіі па справах ЮНЕСКА ў Рэспубліцы Беларусь Уладзіміра Шчаснага, які перадаў школе-інтэрнату № 1 «Электронную школьную біб-

ліятэку»; старшыню Беларускага дзіцячага фонду Леаніда Трухана, ён падараваў выхаванцам цацкі. Ад Цэнтра рускай кнігі дзеці атрымалі выданні па мастацтве выдавецтваў «Дрофа» і «Белый город».

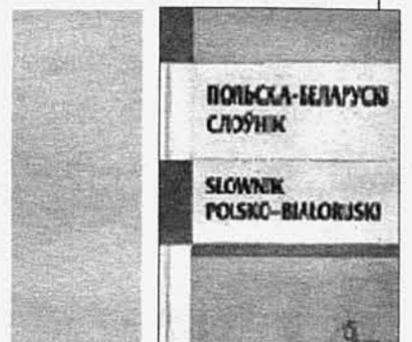
Перад прысутнымі выступіў дзіцячы ансамбль «Вікторыя» з канцэртна-беларускай фальклорнай і сучаснай песні. Таксама адбылося адкрыццё выстаўкі работ навучэнцаў дзіцячай народнай выяўленчай студыі пад кіраўніцтвам Рышарда Мая і работ дзяцей супрацоўнікаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

В.К.

Фота здымаўца С. Б.

Новы слоўнік

У сталічным выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя П.Броўкі» пабачыў свет «Польска-беларускі слоўнік» (аб'ём больш за 40 тыс. слоў, 880 стар., 1500 ас.). Гэта выданне будзе даспадобы ўсім, хто займаецца перакладамі ці проста вывучае польскую мову: навучэнцам, выкладчыкам, студэнтам, перакладчыкам...

Слоўнік з'яўляецца выдатным дапаможнікам для работы са шматлікімі дакументамі, бо ўключае тэрміны з розных галін навукі, а шырокі набор сінанімічных алпаведнікаў дапаможа з перакладам мастацкіх тэкстаў. У слоўніковых артыкулах змешчаны моўныя клішэ і стандартныя словазлучэнні, якія садзейнічаюць паляпшэнню маўленчай практыкі людзей, вывучаючых мову суседняй краіны. Адным словам, універсальны характар слоўніка дазваляе выкарыстоўваць яго для розных мэт: як для вуснай практыкі, так і пісьмовай.

Н.К.

Ражство Хрыстова

Гэтымі днямі па бласлаўленні Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыяршага Экзарха ўсея Беларусі Філарэта ў Мінску ў выставачным павільёне (вул. Янкі Купалы, 27) праходзіць трэцяя перадавыя выстаўка-кірмаш "Ражство Хрыстова". Яе арганізатарам выступіла выставачнае прадпрыемства "Экспафорум" пры падтрымцы Беларускага Экзархата.

"Ражство Хрыстова", бадай, самая доўгачасная сустрэча для ўсіх удзельнікаў і гасцей праваслаўных кірмашоў, таму што выстаўка праходзіць напярэдадні светлага і радаснага свята, а яе асветніцкая праграма адрасавана, у першую чаргу, дзецям. Акрамя таго, тут можна набыць святочныя сувеніры і падарункі. Але галоўнае, безумоўна, — сустрэча адно з адным, з пісьменнікамі, артыстамі і святарамі.

Кірмаш мае сваімі мэтамі: адраджэнне праваслаўнай культуры на Беларусі; азнаёміць наведвальнікаў з традыцыямі праваслаўнага ладу жыцця і побыту, прадставіць лепшыя абразы царкоўных рэчаў і літаратуры; спрыяць рэлігійна-маральнай адукацыі, выхаванню людзей і адраджэнню храмаў, манастыроў і царкоўных рамястваў, а таксама пашырэнню грамадскіх і гаспадарчых сувязяў з Беларускай Праваслаўнай Царквою.

Асноўныя накірункі экспазіцыі: сувеніры і падарункі да Раждства, храмавае ўпрыгожванне і прадметы царкоўнага ўжытку, іканатіс, дабрачыннасць і сацы-

яльнае служэнне царквы, паломніцтва, місіянерская і выдавецкая дзейнасць. Сюды далаюцца: праваслаўныя сродкі масавай інфармацыі, духоўная адукацыя і асветніцтва, аўдыёвізуальная прадукцыя, праваслаўныя традыцыі ў ювельным і дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, народныя рамёствы, трапеза і прадукты харчавання ды шмат чаго іншага.

Сярод стальных удзельнікаў: падвор'е Тройца-Сергіевай Лаўры, Увядзенскі Уладчыны жаночы манастыр (Серпухаў), Пакроўска-Васільеўскі мужчынскі манастыр (Паўлаў-Пасад), Полацкі Свята-Еўфрасіннеўскі манастыр, Свята-Казанская царква (Калінкавічы), а таксама Дом міласэрнасці, Выдавецтва Беларускага Экзархата, выдавецтва "Перасвет" (Масква) і іншы.

У гэтым годзе з'явіліся і новыя удзельнікі выстаўкі: Густынскі Свята-тройцкі жаночы манастыр (Украіна), Праваслаўная студыя Санкт-Пецярбурга, Царква Святой Тройцы (Бараўляны)...

Упершыню на кірмашы прадстаўлены сусветназвестныя кастрамскі лён, "Арэнбургская па-

вуцінка" прывезла ў Беларусь свае знакаміды хусткі, а пчалары з гонарам прапануюць сваю прадукцыю.

Цікавай адметнасцю выстаўкі з'яўляецца культурная праграма. Менавіта яна надае мерапрыемству духоўную значнасць. На выстаўцы можна сустрэцца з Літаратурнай гасцёўняй газеты "Воскресение", паэтам і бардамі, якія падрыхтавалі праграму для дзяцей і дарослых, прысвечаную святу Раждства Хрыстова, працуе відэазала Выдавецтва Беларускага Экзархата і семінар па праваслаўных сродках масавай інфармацыі.

Усе жадаючыя могуць браць удзел у выстаўцы-кірмашы і інфармацыйна-асветніцкай праграме, якая ўключае лекцыі, сустрэчы са святарамі, прэзентацыі, "круглыя сталы", семінары, выступленні царкоўных хароў і звароў ды мастацкія фотавыстаўкі.

Таксама сярод мерапрыемстваў: выступленне пастаяннага удзельніка выставак дзіцячага ансамбля "Тимпан" Рэспубліканскага вучэбнага комплексу гімназіі-каледжа мастацтваў імя І.Ахрэмчыка; прадстаўленне музыкала-паэтычнай кампазіцыі "Покаяння дзвері" на вершы маханіні Анастасіі (Шарашэўскай) у выкананні салістаў беларускай эстрады; сустрэча з пісьменнікам і педагогам Барысам Ганагам, рэжысёрам-мультыплікатарам Ірынай Кадзюкавай і праваслаўным

псіхалагам Надзеяй Драбышэўскай.

Упершыню на "Ражстве Хрыстовым" адразу некалькі прэм'ер! У рамках выстаўкі праходзіць "Дні праваслаўнай кнігі" з экспазіцыяй навінак 2004 года беларускіх выдавецтваў. Тут можна сустрэцца з аўтарамі і стваральнікамі кніг, якія вас зацікавяць. Метадычным кабінетам школы катэхізатараў пры Мінскім Епархіяльным упраўленні арганізавана вечарына, прысвечаная свяціцелю Мікалаю, царскай сям'і і падзвіжніку дабрачыннасці нашага часу — айцу Мікалаю Гур'яну. Кіева-Пячэрская лаўра здзейсніць дэманстрацыю стужак праваслаўнага кінафестывалю "Покров". А навучэнцы нядзельных школ храмаў іконы Божай Маці "Усіх Самотных Радасць", Уваскрашэння Хрыстова і Іконы Божай Маці Уладзімірскай на пляцоўцы "Ражства Хрыстова" пакажуць дзіцячае прадстаўленне "Падарунак Дзеду Марозу" з выкарыстаннем вялікіх плюшавых цацак.

Акрамя таго, на выстаўцы праходзіць майстар-класы па зварнаскім і дэкаратыўна-ўжытковым мастацтве, карыстанні царкоўнымі рэчамі ў побыце, сервіроўцы святочнага стала, прыгатаванні пасных страў да Новага года і святочных — да Раждства Хрыстова.

Арганізатары мерапрыемстваў спадзяюцца, што "Ражство Хрыстова" стане сапраўднай адметнай падзеяй для беларускай сталіцы і святам для ўсіх праваслаўных і іх сем'яў.

В. ЗАЯЦ

Фота забяспечана аўтарам

Абсягі

ГРОДЗЕНШЧЫНА

Сустрэча з мастаком

Нядаўна жыхары Дзятлава і суседніх вёсак сустрэлі са сваім земляком — знакамітым мастаком Мікалаем Несцірэўскім. Дарэчы, у мясцовай гімназіі № 1 ствараецца музей. Менавіта дзякуючы славуце мастаку ў гэтай навучальнай установе з'явілася новая цікавая калекцыя Мікалая Лаўрэнцэвіча пад назвай "Дажыткі" і іншы.

Нарадзіўся ён у 1931 годзе ў невядлічкй вёсцы паблізу Беластока. Хатня выкладанне прадметаў у школе было на польскай мове, дома гаварылі "па-простаму", па-беларуску, бо бацькі называлі сябе беларусамі.

Фота К. Дроба

У пераможным 1945 годзе сям'я пераехала на Беларусь. Юнак пачаў працаваць, завочна скончыў Гродзенскае культурна-асветніцкае вучылішча, паступіў у Маскоўскі тэхналагічны інстытут на мастацкае аддзяленне, з якога перавёўся ў Беларускае тэатральна-мастацкі інстытут. Закончыўшы вучобу, трапіў на Мінскі мастацка-вытворчы камбінат мастаком-керамістам.

Цудоўнае мастацтва керамікі стала для М.Несцірэўскага сэнсам жыцця. У гэтай справе ён знайшоў сябе, свой мастацкі стыль. Мікалаем Лаўрэнцэвіч з'яўляецца членам Саюза мастакоў СССР, яго работы дэманструюцца ў многіх музеях Беларусі. Дэкаратыўныя пласты, зробленыя мастаком, упрыгожваюць сёння інтэр'еры шматлікіх грамадскіх устаноў нашай краіны. Так, жыхарам Мінска добра вядома кафэ "Бульбяная". Уся кераміка там зроблена М.Несцірэўскім. Ён адзін з аўтараў дэкаратыўных керамічных пластоў на станцыі метро "Плошча Якуба Коласа".

Юсіф ЗАЯЦ

МАГІЛЁўШЧЫНА

Купалаўская вечарына

Літаратурнае свята, прымеркаванае да 100-годдзя з дня з'яўлення першага верша класіка беларускай літаратуры Янкі Купалы "Мая доля", адбылося ў Магілёўскай абласной бібліятэцы імя Леніна.

Чытачы бібліятэкі, прыхільнікі паэтычнай спадчыны песняра, якія запоўнілі актывую залу, з цікавай прыязнасцю азнаёміліся з шырокай экспазіцыяй твораў Янкі Купалы і літаратуры пра яго. Выстаўку падрыхтавалі супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры.

Вечарыну адкрыла вядучая Алеся Костарава, якая прадставіла слова выкладчыку беларускай літаратуры Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Аркадзія Куляшова Яраслава Клімуца. Ён каротка нагадаў прысутным пра жыццёвы і творчы шлях паэта, раскрыў глыбінную сутнасць верша "Мая доля". А заслужаны работнік культуры, артыст Валентын Ермаловіч прачытаў вершыюблэр "Мая доля", некалькі лірычных вершаў песняра і ягоную малавядомую раней, але выдатную, паэму "На кушню".

Не менш цікавай была і заключная частка мерапрыемства. Некалькі песень на словы Янкі Купалы і музыку беларускіх кампазітараў праспявалі навучэнцы харавога аддзялення Магілёўскага музычнага вучылішча імя Рымскага-Корсакава.

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ

Прывітанне, Дзед Мароз!

Паважаны, любімы Дзед Мароз! Піша вам пісьмо Варонія Ганна Сяргееўна. Падарыце мне, калі ласка, тэлевізар, цукеркі, пячэнне, вафлі. Я жыву толькі з мамай і бабуляй. Тата пайшоў ад нас, калі мне было тры годзікі, а дзядуля мой памёр толькі нядаўна. Тата не плаціць аліменты, і я не ведаю, дзе ён зараз. Бабуля нам не дапамагае, не дае на харчаванне. А мама працуе на пральні і зарабіла толькі сто тысяч на мяне і на сябе. Яна апранае, абувае, корміць, а яшчэ трэба сабраць мяне ў школу. Сябе мама не можа купіць змяня боты і не можа набіраць грошы на тэлевізар. Яна працянаецца а палове чацвёртай, а прыходзіць з працы ў 23.00. Мама працуе ў Мінску. А мы жывём у Маладзечне. Мне шкада маму яшчэ таму, што калі яна прыедзе дадому, то працуе дома, мяне, гатуе ежу. Яшчэ трэба рамонг у кватэры рабіць. Усё гэта каштуе грошай.

Я лоблю Новы год, але без Дзед Мароза сумна. Дзед Мароз, здзейсні маю заветную мару, калі ласка!

Такое пісьмо знайшлі ў паштовай скрынкі Дзед Мароза, якая знаходзіцца на тэрыторыі Мінскага Цэнтральнага дзіцячага парку імя Горкага. Паводле слоў начальніка парку Лідзіі Вежнавец, штодзень прыходзіць каля пятнаццаці пісьмаў. Дзеці просяць усё, што заўгодна: ад піянніна і камп'ютэра да звычайнага блока для малывання. "А часам ногул не пішуць пра падарункі, толькі расказваюць пра сябе і свае мары, — прызнаецца Лідзія Георгіеўна. — Калі чытаеш пісьмо Ганны Варонінай, на вочы нагортваюцца слёзы. Высвятляецца, што дзеці — такія ж дарослыя, як і мы з вамі, толькі маленькага росту. У іх таксама ёсць праблемы. Яны клапоцяцца пра здароўе сваіх блізкіх і родных, таму часам нават забываюцца папрасіць падарунак для сябе".

Пашту Дзед Мароза ў пэўнай ступені можна разглядаць як ідэю саміх дзяцей, ажыццявіцца якой дапамаглі дарослыя. "Мы вельмі

адказна падыходзілі да стварэння скрынкі Дзед Мароза. З аднаго боку, пошта павінна быць цікавай і казачнай. А з другога — сур'ёзнай. Справа ў тым, што на кожнае атрыманае пісьмо Дзед Мароз павінен абавязкова даць адказ. Акрамя таго, мы вельмі ўдзячныя бацькам, якія дапамагаюць працы Дзед Мароза. Яны дасылаюць і прыносяць звесткі пра сваіх дзяцей. А для Дзядулі — гэта самая каштоўная інфармацыя", — адзначае Лідзія Вежнавец.

Нагадаю, пошта Дзед Мароза пачала дзейнічаць 20-га лістапада і працягнецца да 25-га снежня. Таму ў дзячынках і хлопчыках хапае часу напісаць пісьмо зімоваму чараўніку і кінуць яго ў спецыяльную паштовую скрыню, якая размешчана на сцяне будынка адміністрацыі парку. Акрамя таго, папрасіць Дзед Мароза пра здзяйсненне сваіх мар можна і пры дапамозе паштальёна. Для гэтага неабходна было даслаць пісьмо на адрас: 220034, г. Мінск, вул. Фрунзе, 2, Дзеду Марозу. У лісце трэба было пазначыць свой хатні адрас і нумар тэлефона. А вось пра падарункі, якія папрасіць дзеці, прыходзілася клапаціцца бацькам. Аднак, невядлікія сюрпрызы рытуе дзецям і парк. Сам Дзед Мароз прыходзіць у сваю хатку толькі 20-га снежня. Менавіта з гэтага часу ён пачаў прымаць у гасцяў дзяцей і гутарыць з імі, дарыць падарункі. Хлопчыкі і дзячынкі расказвалі Дзеду Марозу пра вучобу, адпачынак, клопаты і турботы, якія ён занатоўвае ў спецыяльнай грамаце.

Многім дзецям Дзед Мароз і Снягурка тэлефанавалі дахаты, выказвалі падзяку за пісьмы і малюнкi. Акрамя таго, адміністрацыя парку наладзіла супрацоўніцтва з некаторымі радыёстанцыямі і тэлебачаннем сталіцы. Менавіта праз гэтыя сродкі масавай інфармацыі дзеці па-

чулі асабістыя віншаванні з Новым годам.

"Асноўнай крыніцай вялікай колькасці ідэй для правядзення свята з'яўляюцца казкі і ачыненныя мультфільмы, — прызнаецца начальнік Цэнтральнага дзіцячага парку. — За многія гады працы мы зразумелі, што трэба ствараць казку, якая з цягам часу будзе папаўняцца новымі персанажамі".

Адміністрацыя парку арганізавала катанне на аўтадроме з Дзедам Марозам у парку 50-годдзя кастрычніка. Для гэтага дзецям варты было праявіць толькі свой талент і творчасць: спець песню або прадэкламаваць верш. "Мы стараліся, каб у гэтым годзе як мага больш дзяцей пагутарыла з Дзедам Марозам. Давайце працягнем для іх казку, паколькі малеча вельмі чакае гэтага свята", — заклікае Лідзія Вежнавец. Разам з тым, улічваючы вопыт папярэдніх гадоў, у парку і надалей будуць праводзіцца лекцыйныя заняткі пазнавальна-забаўляльнага характару. Самыя ўважлівыя пры адказах на пытанні Дзед Мароза атрымаюць ад яго падарункі.

Але самы галоўны сюрпрыз супрацоўнікі парку рытуеюць мінчанам і гасцям сталіцы сёння, 31-га снежня. Калі навагодняя ноч парадзе добрым надвор'ем, будуць працаваць некаторыя атракцыёны. Таксама наведвальнікам чакае цікавая забаўляльная праграма каля ёлкі.

Дарэчы, навагодняя ранішнікі пачаліся 25-га снежня і працягнуцца 1-га і 2-га студзеня. На святочную ёлку могуць прыйсці ўсе дзеці, якія напісалі лісты Дзеду Марозу.

Марына ЦЯРЭПЧАНКА

Шчасця ўсім і долі,

каб не было бяды ніколі

— Мікалай Фёдаравіч, што для вас Новы год, якія засталіся ўспаміны пра гэты свята з дзяцінства?

— На працягу сваёй творчай дзейнасці — гадоў 35 — я заўсёды быў звязаны з Новым годам, яго сустрэчай. Новы год мы вельмі чакалі, як ніякое другое свята. Увогуле, яго чакаюць усе: ад мала да вяліка. Калі прыгадваць Новы год і Каляды, то мне ўспамінаецца вёска, дзе нарадзіўся. Безумоўна, з надыходам свята ні малому, ні старому не сядзелася ў хаце ці на печы. У маім дзіцячым уяўленні было нешта патэмнае, казачнае, верылася — прыйдзе Дзед Мароз і прынесе падарункі. А снегу ў тых гадах выпадала багата. Так намяце, навіхурыць, што часам раніцай немагчыма было дзверы адчыніць. І мароз стукаў. Маці казала, што гэта Дзед Ледзяны злучыцца. І сапраўды, у беларускай міфалогіі быў не Дзед Мароз, а Ледзяны Дзед. Яго ўяўлялі ў блакітнай ледзяной сярмазе: валасы і барада пакрытыя інеем. Калі ён ішоў па лёдзе, той пачынаў трашчаць, і калі садзіўся на хату, то таксама трашчалі вуглы пад яго мажым, вялізным целам. Матуля казала, вось сыноч, гэта Дзед Ледзяны сварыцца, мабыць ты штосьці такое ўтварыў ці нашкодзіў.

— Вы ўгадалі Каляды, другое цікавае свята, якое непарыўна звязана з Новым годам. Раней, асабліва ў вёсках, яно адзначалася вельмі шырока: з пераапрапаннем, спевамі...

— Так, Новы год непрыкметна “пераходзіць” у Каляды. Я лічу, што з усіх беларускіх святаў і звычайў Каляды — самыя тэатралізаваныя і відовішчныя, дзе адзін аднаму грывуць, акцёрскае майстэрства... Беларусы вельмі чакалі Каляд, калі прыходзіла “каза” ў хату і прыносіла з сабою дабрабыт, урадлівасць.

Я памятаю калядаванні з дзяцінства. Па вёсцы хадзіла некалькі гуртоў: усе пераапрапанутыя, размалываныя. Часам нават сусед суседку не мог пазнаць. І безумоўна, гэтыя калядныя вандраванні захоплівалі і

нас, дзяцей. Жылі мы не вельмі багата, не было нічога такога цёплага апрапануць. Але нас не палохалі ні снег, ні сумётны, ні моцны мароз: мы саскоквалі з печы, выліталі з хаты і беглі следам — так нам усё гэта было цікава. А тыя, хто не змаглі, так бы мовіць, з хаты вылезці, то прадзыхвалі шыбачку, каб адтаў лёд і ўзоры, якія наткаў Дзед Мароз, бо вельмі хацелася паглядзець, што ж там на вуліцы адбываецца. Праходзіў час, і з узростам з’яўлялася большае ўяўленне, што такое Новы год і Дзед Мароз.

— Як вы пачалі складаць вобраз Дзеда Мароза і наколькі цяжка ўвайсці ў гэтую ролю, пераўвасобіцца? Павінен ці не чалавек мець нешта адметнае, каб брацца за яе? Таму што з дзяцінства памятаю: для мяне і, увогуле, для ўсёй дзяцінства Дзед Мароз уяўляў увасабленне казачнасці, міфічнасці, нечага ірэальнага.

— Калі я звязаўся з творчай прафесіяй: рэжысёрскай, акцёрскай, то, безумоўна, мне і выпала граць Дзеда Мароза. Я граў у палацах культуры, дзіцячых садочках, на плошчах пры розным народзе: для дзяцей і дарослых. Некаторыя думалі, што Дзед Мароз лёгка сыграць. Ну што там? Апраўду касцюм, бараду пачапіў, узяў торбу з пасахам — і ўсё. Не, трэба адчуванне. Часта ў дзіцячых садочках жанчыны-выхавальніцы пераапрапаюцца Дзедам Марозам, але гэта ўсё не тое. Патрэбны мужчына-выканаўца, пажадана з акцёрскімі далзенымі, каб раскрыць гэты вобраз, прыгожа ўвасабіць, каб кожнае слова дайшло да слухача і гледача. Шчыра кажучы, гэта вельмі складаны вобраз, калі падыходзіць да яго па-сур’ёзнаму. Для дзяцей іграць — адно. Трэба, каб малыя паверылі, што я — сапраўдны Дзед Мароз, пра якога яны чыталі, бачылі ў мультфільмах, што я прыехаў у вазку і прывёз для іх падарункі, пра якія яны марылі ўвесь год і прасілі аб гэтым мяне. Для дарослых — зусім іншае. Хача і дарослыя часам бываюць як дзеці і вераць у чуда і казку. У душы кожнага з іх застаецца дзіцячае ўяўленне, плюс тое,

Новы год, бадай, самае доўгачаканае і загадкавае свята, якое адкрывае нам цэлы свет чароўных казак, дзе абавязкова прысутнічаюць Дзед Мароз і Снягурка, упрыгожаная ёлка і падарункі. І вось напярэдадні яго мы сустрэліся з вельмі цікавым чалавекам, які ў мінулым годзе быў рэжысёрам-настанойшчыкам тэатралізаванага шэсця Дзядоў Марозаў і Снягурак у сталіцы. Гэта Мікола Макарацоў — акцёр, рэжысёр-настанойшчык шматлікіх святаў і фестываляў, аўтар кніг “Каб крыніца не перасыхала...”, “Беларусь святкуе”, “Тураўская легенда”, “Слова пра творцаў” і інш. Да таго ж, на яго ліку не адзін дзесятка сыграных роляў навагодняга дзядка.

што набываецца з узростам. Вось на гэтым і грунтуецца вобраз Дзеда Мароза, Ледзянога Дзеда, які з’яўляецца раз на год і мае магічную сілу.

— Час мінае, нешта мяняецца ў нашым жыцці і светаўспрыманні. Вы шмат разоў ігралі Дзеда Мароза ў садочках і іншых месцах, ці адрозніваецца стаўленне сучасных дзяцей да гэтага галоўнага навагодняга персанажа ад таго, якое было раней?

— Усюды па-свойму цікава граць. Напрыклад, у садочку, калі дзяцей прыводзіць бацькі, дзядулі і бабулі. Але ж, сапраўды, сучасныя дзеці вельмі адрозніваюцца ад сваіх раўнянікаў мінулых гадоў. Я прыгадваю сваё дзяцінства — было зусім іншае стаўленне і ўяўленне Дзеда Мароза.

Аднойчы, калі я быў Дзедам Марозам у дзіцячым садочку, кажу: у мяне столькі многа падарункаў, што не змагу іх адзін прынесці, можа, мне хто-небудзь дапаможа? Адзін хлопчык з сотовым тэлефонам прапаноўвае: Дзед Мароз, мы зараз патэлефануем Мішку, ён пасобіць. Я імправізаваў: давай, унучка, звані мядзведзю, ён здаровы і магутны — з ім мы дакладна зможам прынесці ўсе падарункі. Вось такое было.

Дзеці ўспрымаюць Дзеда Мароза парознаму. Напрыклад, маленькія палюхаюцца, баяцца падыходзіць, большыя могуць і за бараду ўзяць і за пасах пачэпаць — з чаго ён злеплены. А часам двух- і трохгадовыя не баяцца, караскаюцца на рукі, а пяцігадовыя слязьмі заліваюцца, крычаць.

— У вас вельмі доўгі і багаты вопыт стварэння вобраза, як вы гаворыце, Ледзянога Дзеда. Ці надараліся за гэты час нейкія цікавыя выпадкі і недарэчнасці?

— Было і смешнае-недарэчнае, калі, напрыклад, мне прыйшлося ўвасабляць вобраз Дзеда Мароза ў Налібоцкай пушчы для замежных турыстаў і суайчыннікаў. Я разварнуў там тэатралізаванае дзеянне з вядзьмаркамі, лесунамі, царцамі, казачнымі грабежнікамі... І вось замежнікі едуць на санях па марознай дарозе ў вочыну зімняга дзеда. Наўкола, як у казцы: сосны і елкі пакрытыя снегам, надвор’е цудоўнае. Раптам з пушчы на дарогу выходзіць грабежнікі. Замежныя турысты ўспрынялі іх усур’ёз, думалі, што іх на самай справе зараз абрабуюць. Гатовыя былі грошы аддаць, так напалохаліся. Але, калі перакладчык ім усё патлумачыў, з палёгкай уздыхнулі і доўга смяяліся.

Таксама была адна недарэчнасць, калі я захацеў павіншаваць сваю дачку. Гадкі са тры ёй тады было. Апраўду, як мае быць, а на рукавіцы забыўся. Дык яна не па вачах, не па голасе, а па руках мяне па-

знала. Бачыць, што нібы і свой, і адначасова чужынец. І ідзе, і не ідзе, вагаецца.

— У мінулым годзе вы рыхтавалі ў Мінску шэсце Дзядоў Марозаў і Снягурак. У гэтым рэжысёраў навагодні канцэрт на праспекце Машэрава, і, як я чуў, там будуць адметныя персанажы. Можа, вы крыху падзеліцеся сваімі сакрэтамі і раскажаце пра некаторыя з іх нашым чытачам?

— Так, у тым годзе я рабіў тэатралізаванае шэсце ў сталіцы — парад Дзедаў Марозаў і Снягурак з усіх раёнаў Мінска. Удзельнікаў магло быць і больш, але паўстаюць праблемы з касцюмамі. Бо кожны садочак і школа ў гэты час ладзіць свае навагоднія мерапрыемствы. І апракці трэба пашыць безліч, каб усім хапіла.

Безумоўна, гэта яскравае відовішча, калі столькі Дзедаў Марозаў збіраецца разам, ідзе па вуліцы да галоўнай ёлкі сталіцы. І затым тут яны разыходзіцца па ўсіх сваіх раёнах, каб несці людзям радасць, спадзяванні і дабрабыт. Такое шэсце зрабілася традыцыйным для Мінска. У гэтым годзе іншы рэжысёр, бо, як я лічу, яны павінны мяняцца, прыносіць нешта сваё, новае.

Сёння ноччу на праспекце Машэрава адбудзецца навагодняе шоу, рэжысёрам якога я з’яўляюся. Запрашаю на яго ўсіх вас. Цікава, што мы, беларусы, прызвычаліся да такіх вобразаў, як Дзед Мароз, а Дзед Ледзянога з нашай міфалогіі ўзгадваем радзей. Калі я вырашыў пісаць новы сцэнарый, то ўводзіў туды іншыя вобразы: Дзед Ледзяны, Завіруха — яго дачка, Завейка (а не Снягурка) — унучка, Вецервейнік і г.д.

— Загалля ўпэўнены, што дзеянне мае быць адметным і своеасаблівым. Не шкадуецца, што ўсе адлічываюць, а вам трэба працаваць? І, напрыканцы, чаго б вам хацелася пажадаць чытачам нашай газеты і ўсім астатнім суайчыннікам?

— Мае сябры таксама часам гавораць, маўляў, вось свята, Новы год, а ты працуеш. Але я ніколі не шкадую, гэта для мяне — свята, прычым адно з самых лепшых і жаданых.

Я шчыра, сардэчна віншую ўсіх насельнікаў Беларусі з надыходзячым Новым годам. Бо кожны жыхар ці то горала, ці то вёскі, хутара або мястэчка заўсёды чакае і сустракае гэта свята. Жадаю здароўя, шчасця, спакою на душы, дабрабыту і долі, каб не было бяды ніколі!

Віктар КАВАЛЁЎ

Фота забяспечана аўтарам

Адкуль пайшло...

Новы год стала ўвайшоў у наша жыццё, зрабіўшыся традыцыйным святкам. Але, усё мае свой пачатак, і Новы год — не выключэнне. Гэты звычай, па меркаванні вучоных, нарадзіўся ў Месапатаміі ў трэцім тысячгоддзі да н.э. Усе земляробчыя працы пачыналіся напрыканцы сакавіка, пасля таго, як прыбывала вады ў Тыгры і Еўфрата. На працягу 12 дзён шэсцімі, карнаваламі ды маскаратамі адзначалася гэта па-

быў 7207 год), а з Ражства Богачала-века (1699), паслылаючыся на еўрапейскія народы. Менавіта з 1 студзеня 1700 года народныя навагоднія забавы і гуляння атрымалі сваё прызнанне, а святкаванне Новага года пачало насіць свецкі, непаркоўны характар. Трэба адзначыць, што новыя навагоднія звычай прыжыліся ў славян вельмі хутка: раней на той час прыпадалі святкі, і многія стараабрады, гуляння, выбрыкі пераапранутых, катанне на санях ды паўночныя гаданні добра ўпісаліся ў рытуал сустрэчы Новага года. У 30-ыя гады XIX стагоддзя ёлкі

Як святкавалі

У Старажытным **Егіпце**, як ужо гаварылася, новы год святкавалі напрыканцы верасня, калі пачынаўся разліў Ніла (у пустыні без гэтага немагчыма вырошчваць збожжа). Статуі бога Амона, яго жонкі і сына на працягу месяца вазілі па рацэ ў лодцы; усё гэта суправоджалася песнямі, танцамі і гулянням. Затым статуі зноў вярталі ў храм. У Старажытным **Вавілоне** (тэрыторыя сучаснага Ірака) Новы год сустракалі ўвесну. Падчас свята цар пакідаў горад, і жыхары мелі права

Хогмані. У навагоднюю ноч на вуліцах свята сустракаюць шатландскай песняй на словы Роберта Бёрнса і па звычай падпальваюць бочкі з дзётцем, спальваючы такім чынам стары год і запрашаючы новы. Не менш значна для шатландцаў і тое, хто першым завітае ў дом у новым годзе. Пажадана, каб гэта быў цёмнавалосы мужчына (не бландзін, не руды, каб у яго не былі зроспысеся на пераносі бровы), які прынёс з сабой кавалачак вугалю, хлеб і грошы ці соль. Тады ўвесь наступны год у хаце будзе цёпла, уежна і багата. **Англічанам** пра надыход свята аб-

павіншаваць яе са святкам і выпіць за будучы ўраджай. Напярэдадні свята ў **Іспаніі**, кіруючыся ў гасці, трэба прыхапіць з сабою шампанскае і кавалачак нугі. Для іспанцаў Новы год — грамадскае свята. У навагоднюю ноч згодна традыцыі жыхары збіраюцца на цэнтральнай плошчы горада каля ёлкі, каб паласавацца... вінаградом. Дакладна апоўначы, пакуль б'е гадзіннік, яны павінны паспець з'есці па 12 вінаградзін — па адной за кожны з будучых месяцаў. Хто паспявае гэта зрабіць — выкананне заветнага жадання гарантавана. Такія цікавыя традыцыі датычыцца і тых, хто сустракае свята дома, а вінаградзінкі кладуцца кожнаму на талерку.

СУСТРЭЧА ГОДА

дзея — наступленне часу перамог светлага бога Мардука над сіламі разбурэння і смерці. Забаранялася працаваць, судзіць людзей, а рабы рабіліся гаспадарамі. У старажытных народаў гэта свята адзначалася ў розны час: егіпціянне ладзілі святкаванне на пачатку лета, падчас паводкі на Ніле; грэкі — 22 чэрвеня (самы доўгі дзень у годзе). Англічане сустракалі Новы год і сакавіка, у Францыі часоў Вялікай рэвалюцыі — 22 верасня, у дзень абвяшчэння Рэспублікі.

У старажытнай **Арменіі** свята пачыналася ўвесну — 21 сакавіка. На Новы год, Аманор, людзі загадвалі жаданні і, каб яны збыліся, прыязвалі да галінкі дрэва стужку ці вешалі на яе свае ўпрыгожванні. І сёння ў гарадах і вёсках **Арменіі**, найчасцей каля храмаў або крыніц, можна ўбачыць дрэва, абвязанае шматлікімі хустачкамі і стужкамі. Лічыцца, што дрэва, назапасіўшы за зіму энергію, выканае ваша жаданне, пабудзіцца ад сну.

Традыцыю святкавання 1 студзеня ўвёў рымскі імператар **Юлій Цэзар** у 46 годзе да н.э. Будучы ў **Егіпце**, ён азнаёміўся з тамтэйшым календаром, у якім было 365 дзён (12 месяцаў). Сапраўдны рэфарматар, Цэзар загадаў групе александрыйскіх вучоных стварыць новы календар (названы яго імем юліянскі календар быў прыняты ва ўсёй Еўропе).

Звычай упрыгожвання ёлкі таксама вельмі даўні: яму каля дзвюх тысяч год. Яшчэ ў старажытнасці верылі ў магічную моц дрэва. У вядомым гараскопе друідаў характар і лёс чалавека, у залежнасці ад даты нараджэння, звязаны з "яго" дрэвам. А вечназялёная елка займала асобнае месца, была свяшчэнным цэнтрам, "сусветным дрэвам", сімвалізавала жыццё і новае адраджэнне з цемры. Менавіта на ёй, самай вялікай у лесе, штогод напрыканцы снежня, калі пачынаўся новы "сонечны" год, людзі развешвалі розныя падарункі для духаў, каб зрабіць іх дабраўшымі, атрымаць багаты ўраджай.

У Расіі лёс навагодняй ёлкі быў няпросты. Як вядома, звычай упрыгожваць жылго яловымі галінкамі пайшоў з Пятра I. З 1700 года цар Пётр выдаў указ адзначаць Новы год не з дня стварэння свету (у Расіі

ставіліся на свята толькі ў дамах пецярбургскіх немцаў, а ўпрыгожваць імі сталіцы пачалі з 1852 года. Напрыканцы XIX ст. ёлкі зрабіліся галоўным атрыбутам гарадскіх і вясковых дамоў, і ў XX ст. былі неад'емнымі ад зімовых свят да 1918 года. З-за прыналежнасці ўпрыгожанага дрэва да Ражства (а, значыцца, да рэлігіі), яно было забаронена на 17 гадоў (да 1935-га). І толькі ў 1949 годзе 1 студзеня стаў працоўным днём.

На навагодніх святах **Дзед Мароз** з'явіўся напрыканцы XIX стагоддзя. Ён прыходзіць павіншаваць з наступаючым Новым годам і Ражствам і, як правіла, прыносіць падарункі.

У розных кутках свету гэтага дзядка завуць па-рознаму. У Вялікабрытаніі, Канадзе, ЗША і некаторых краінах Заходняй Еўропы яго клічуць **Санта-Клаус**. Ён апрануты ў чырвоную куртку, акаймаваную белым футрам, і чырвоныя шаравары; на галаве — чырвоны каптак. У **Фінляндыі** навагодні дзед носіць імя **Ёлупукі** і мае чырвоную вопратку, высокую конусападобную шапку і доўгія валасы. Побач з ім — гномы ў вастравэрх шапачках і накідках, абштых белым футрам. А **Эстонскага Дзэда Мароза** завуць **Йыўлувана**, і ён падобны да свайго фінскага родзіча. У **Швецыі** два Дзяды Марозы: сутулы з шышкаватым носам **Юлтэмцен** і карлік **Юлнісар**. Абодва пад Новы год ходзіць па дамах і пакідаюць падарункі на падаконнях. У Францыі таксама два Дзяды Марозы: **Пэр-Наэль** і **Шаланд**. На **Кіпры** навагодняга дзядка завуць **Васіль**; у **Румыніі** — **Мош Джэрылз**; ва **Узбекістане** — **Кербоба**, які носіць паласаты халат і чырвоную шубеяйку; у **Баскаў** — **Алентэра** — апрануты ў нацыянальнае даматканнае адзенне. У **Італіі** да дзядзі прыходзіць **фея Бефана**. У навагоднюю ноч яна прылятае ў дамы праз дымаход і прыносіць добрым дзедам падарункі, а непаслухмяным застаецца толькі попел. У **Расіі** **Дзед Мароз**, **Мароз-ваювода**, **Мароз Чырвоны нос** — гэта Свяціцель **Мікалай**, **Мікалай Цудатворца**. Яго адзеннем ужо даўно лічыцца доўгая чырвоная з белым шуба, на твары доўгая белая барада, а ў руцэ — посох. У гасці ён завітае са сваёй унучкай **Снягуркай** з падарункамі.

рабіць што заўгодна. Праз некалькі дзён цар і яго світа ў святочным адзенні ўрачыста вярталіся ў горад, а народ — да сваіх паўсядзённых заняткаў.

Рымляне ладзілі святкаванні на пачатку сакавіка, пакуль **Юлій Цэзар** не ўвёў новы календар, у якім Новы год прыпадаў на 1 студзеня. Першы месяц быў названы ў гонар рымскага бога **Януса**. Ён меў два твары і адначасова глядзеў у мінулы год і ў наступны. Святкі працягваліся некалькі дзён і называліся "календы". Людзі ўпрыгожвалі свае дамы, адорвалі адно аднаго падарункамі і манетами з выявай **Януса**, рабы і іх гаспадары елі і святкавалі разам.

У персаў лепшым падарункам лічылася яйка, якое сімвалізавала працяг ролу.

Кельты, жыхары сучаснай тэрыторыі **Францыі** і часткі **Англіі**, сустракалі новы год **Самхейн** напрыканцы кастрычніка. Яны ўпрыгожвалі сваё жылго амелай, каб выгнаць злых духаў. Кельты верылі, што менавіта ў гэты дзень духі памерлых вяртаюцца і шкодзяць жывым.

З X па XV стагоддзі на **Русі** Новы год сустракалі першага сакавіка (пасля — першага верасня, з указам **Пятра I** — 1 студзеня). У навагоднюю ноч па дамах хадзілі дзеці і дарослыя, пераапранутыя ў скуры звяроў, спявалі і танцавалі разам з гаспадарамі, сыпалі на падлогу зерне для будучага багацця ўраджая. Дзяўчаты, прыбіраючыся перад святкам, старанна падмяталі пад сталом. І калі знаходзілі там хлебнае зернейка, то ў новым годзе абавязкова павінны былі выйсці замуж. А каб увесць год былі абноўкі, 1 студзеня апраналі ўсё самае лепшае і на працягу дня па некалькі разоў мянілі адзенне.

Навагоднія традыцыі

Новы год, адно з найлепшых свят, сустракаюць практычна ўсе народы на нашай планеце. Але традыцыі святкавання розныя: для некаторых зусім неабавязковым лічыцца шампанскае пад ёлкай і "Іронія судьбы..." па тэлевізары. Але і стрыманыя англічане, і палымяныя італьянцы, і тактоўныя японцы — усе лічаць хвіліны да наступлення свята, чакаюць **Дзэда Мароза** ці **Санта-Клауса** і дораць падарункі.

На радзіме **Дзэда Мароза**, ў **Фінляндыі**, асноўным зімовым святам, які і ў многіх краінах Еўропы, лічыцца **Ражство**. Новы год з'яўляецца як бы яго працягам і паўтарэннем. Уся сям'я збіраецца за святочным сталом, які не абходзіцца без слівавага кісялю і рысавай кашы. У навагоднюю ноч фіны спрабуюць даведацца пра сваю будучыню і варажаць: плаваюць воск і выліваюць яго ў халодную валу.

У **Шатландыі** Новы год мае назву

вяшчаюць званы. Ухутанья ў коўдры, яны б'юць шхотка, але роўна ў дванаццаць гадзін коўдры здымаюць, і гук разносіцца далёка наўкруг. Пакуль б'юць званы, закаханыя павінны паспець пацалавацца пад галінкай магічнага дрэва амеялы, каб не расставіцца ў будучым годзе. У англійскіх дамах да навагодняга стала падаюць індэчку з каштанамі і смажанай бульбай пад соусам, а таксама параную брусельскую капусту з мяснымі пірагамі і ў апошнюю чаргу — пудынг ды ласункі з садавіной. Менавіта ў гэтай краіне з'явіўся звычай абменьвацца навагоднімі паштоўкамі: першая такая паштоўка была выдана ў **Лондане** ў 1843 годзе.

У **Германіі** вераць, што **Санта-Клаус** на Новы год прыязджае на осліку. Перад сном дзеці ставяць на стол талерку для падарункаў, а ў чаравікі кладуць сена — пачастунак для жывёлы. Кульмінацыя навагодняга стала з'яўляецца **der Lebekuchen** — каўрыжка-пернік. У XVI стагоддзі гэта "цуда з мукі, цукру і разынак" часам было памерам з лаву. Такага падарунка хапала ўсім. На поўдні **Германіі** і ў **Аўстрыі** часта дораць шклянках ці фарфоравых свінак у выглядзе капітак.

Італьянцы лічаць, што Новы год трэба пачынаць, вызваліўшыся ад усяго старога, непатрэбнага: таму і выкідаюць усё, што трапіць пад руку. Ім вельмі падабаецца гэты звычай, італьянцы выконваюць яго з усёй сваёй паўднёвай страстцю: у акно ляжыць старыя прасы, крэслы... Згодна прыкмеце, вольнае месца зоймуць новыя рэчы. Ёсць і яшчэ адзін цікавы звычай: 31 снежня мужчыны і жанчыны дораць блізім чырвоную бялізну — сімвал усяго новага. Са страў абавязковымі лічацца арэхі, чачавіца і вінаград — сімвалы даўгалецця, здароўя і дабрабыту. У правінцыі **Здаўна** існуе такая завяздэнка: першага студзеня з самага ранку трэба прынесці вады з крыніцы. "Калі табе няма чаго падарыць сябрам, — кажуць італьянцы, — падары вады з аліўкавай галінкай". Бо вада заўжды прыносіць шчасце. Для італьянцаў таксама важна, каго яны першым сустрануць у новым годзе: калі манаха ці святара, то дрэнна; не вельмі добра сустраць дзіця, а шчаслівым год будзе ад сустрэчы з гарбатым дзедам.

Французскі **Дзед Мароз** прыходзіць у навагоднюю ноч і пакідае падарункі ў дзіцячых чаравічках. А васьм парфуму жанчыне можа падарыць толькі муж, бо атрымаць яе ад іншага мужчыны лічыцца непрыстойным. Яшчэ ў навагодні пірог запыкаецца "боб", і той, каму ён дастаецца, робіцца "каралём"; і ўсе падпарадкоўваюцца яго загадам. Па традыцыі, добры гаспадар-вінароб павінен "чокнуцца" з бочкай віна,

у **Балгарыі** звычайна Новы год сустракаюць дома. Перад пачаткам свята самыя малодшыя ў сям'і стаіць каля ёлкі і спявае гасціям калядкі. За гэта юны спявак атрымлівае прынесеныя гасціям падарункі і ласункі. Але самае цікавае пачынаецца з дванаццацім ударам гадзінніка: у гэты момант выключаецца святло — для навагодніх пацалункаў, сакрэт якіх (хто з кім) будзе захоўваць цемра. Пасля гаспадыня дома разразае пірог з запечанымі сюрпрызамі: калі дасталася манета — чакай багацця, галінка ружы — каханні. У **Нідэрланды** **Дзед Мароз** прыплывае на караблі. Дзеці сустракаюць яго на прыстані. Навагодні дзядок вельмі любіць высяляць розыгрышы з сюрпрызамі і часта дораць малым марцыпанавую салавіну, цацкі і ледзянковыя кветкі. На Новы год прынята гатаваць олібобен ці, перакладаючы літаральна, — масляны шарыкі (салодкія пончыкі). Менавіта іх ядуць у дванаццаць гадзін разам з шампанскім. А васьм у **Даніі** апоўначы гаспадыня падае на святочны стол вялікую місу салодкай рысавай кашы, на доныч якой схаваны арэшак. Калі ён трапіцца незамужы, то ў наступным годзе яна згуляе выселле. Усіх астатніх чакае проста шчаслівы новы год, што таксама нядрэнна.

Новы год у **Грэкаў** — гэта дзень святага **Васіля**, які быў вядомы сваёй шчырасцю. Дзеці пакідаюць свае боты каля каміна, спадзеючыся, што святы **Васіль** пакладзе ў іх падарункі. А дарослыя акрамя шампанскага і выдатнага грэчаскага віна апошнім часам дораць адно аднаму новую калоду карт.

Рыхтуючыся да свята, у **Венгрыі** не забываюцца на магічную моц навагодніх страў: гарох і фасолы захоўваюць сілу духу і цела, яблык — прыгажосць і любоў, арэхі абараняюць ад бялы і ліха, часнок ахоўвае ад хвароб, а мёд — каб падсаладзіць жыццё. У першыя секунды **Новага года** венгры пачынаюць свістаць у дзіцячыя шукі, ражкі і свісцілкі. Лічыцца, што гэта адганяе ад жылля злых духаў і прывечнае дабрабыт.

У **Эквадоры** лепшым сродкам пазбавіцца ўсяго сумнага, што адбылося за год, лічыцца выкінуць на вуліцу шклянку з вадою: разам з ёй ушчэнт разаб'ецца ўсё дрэннае.

Жыхары **Кубы** напярэдадні свята напаяюцца вадой увесць хатні посуд. Апоўначы яны пачынаюць выліваць яе праз акно. Такім чынам кубінцы жадаюць **Новаму году** светлага і чыстага, як вада, шляху.

У **Японіі** надыход **Новага года** абвяшчаюць 108 удараў звана. Згодна даўняму павер'ю, кожны звон пазбаўляе адной людскай заганы. Усяго іх шэсць: прагнасць, злосць, зайздрасць, неразумнасць, легкадумнасць і нерахучасць. Але кожная з іх мае 18 розных адценняў.

Кожны з нас сустракае **Новы год** па-свойму. Хтосьці святкуе дома разам з сям'ёй, хтосьці ідзе да сяброў ці ў рэстаран. Але ўсіх яднае простая мара: каб наступны год быў лепей за мінулы і каб спраўдзіліся загаданыя жаданні. Адны вераць у **Дзэда Мароза**, другія — не; праўда, з гадамі ўсё часцей хочацца прачнуцца першым навагоднім днём і намацаць пад падушкай ці убачыць пад ёлкай падарунак. Можна, цуд і спраўды існуе? А ўвогуле, як бы ні адзначалі гэта свята, мэта ва ўсіх адна — пачаць **Новы год** шчасліва і весела.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота забяспечана аўтарам

Снежаньскія нумары часопісаў “Маладосць”, “Польмя”, “Нёман” завяршаюць 2004 літаратурны год, дзе былі свае поспехі і няўдачы, радасці і расчараванні. Наперадзе яшчэ доўгі шлях па непрадказальных і зманлівых сцежках паэзіі, прозы, драматургіі. Але зараз, напярэдадні навагодняга свята, не хочацца, ды і не варта думаць пра магчымыя цяжкасці, каб з лёгкай душой і добрым настроем выправіцца ў новую, нязведаную дарогу. Тым больш, што як, паводле Бернарда Шоу, “жыццё не перастае быць сур’ёзным, калі мы смяёмся”, так не страцяць сваіх якасцей і сур’ёзныя літаратурныя творы, калі з усмешкай брацца за іх прачытанне...

У полі зроку Наталлі Дзянісавай

Спроба ўсміхнуцца

“Маладосць” №12.

Падстаў для сумнага настрою і сапраўды няма, бо гэты часопіс з “маладой” і, як мне падаецца, аптымістычнай назвай адкрываецца энергічнымі радкамі паэткі **Тацяны Будовіч**: “Узімку прыходзіць каханне...” — “Са снегам няўрымслівым першым // ляціць на паэта яно...” — “І пішуцца, пішуцца вершы!” Чаму ж не ўсміхнуцца і не парадавацца, калі ёсць каханне, ды яшчэ такое, што імкліва налятае і мае творчы плён?

А вось **Людміла Рублеўская** “У адсутнасці кахання” ўдумліва і па-філасофску глядзіць на жыццё:

Снег... Дрэвы... Неба...
Што яшчэ
Патрэбна, каб ісці —
і выжыць?
Жыццё, бы кроў з рукі, цячэ,
І смерць-ваўчыша
рану ліжа...

Аднак творчасці Людмілы ніколі не была ўласціва змрочнасць, няма яе і цяпер. Канечне, “Першым, вядома, на плаху пойдзе паэт. // Паэтаў, нават маўклівых, усе баяцца...”, затое “Паэт нарадзіўся. // Але ён яшчэ маленькі.” Значыць, жыццё працягваецца і не пакідае надзею.

Чытачам “Маладосці” ў гэтым нумары падрыхтаваны навагодні сюрпрыз — “**Фангаст**” — часопіс у часопісе! Зараз тут аматары фантастыкі могуць прачытаць творы Сержа Мінскевіча і Алеся Бычкоўскага.

“Ніхто не заўважыў, як ён з’явіўся. Чалавек у чорнай масцы выняў з-за пазухі футарал, непрынакальны для промня сачэння за зброяй, дастаў бластар і гучна загалдаў:

— Усім на падлогу. Рукі за галаву!” — гэта радкі з апавядання **Сержа Мінскевіча** “Смерць у бары “Зялёная поўня”, якое нагадвае шматлікія і, як браты-блізняты, падобныя адзін да аднаго галівудскія баевікі з абавязковым хэпі-эндам. Мабыць, аднойчы пасля прагля-

ду такога далёка не лепшага ўзору кінамастацтва Серж падумаў (і не памыліўся), што стварыць падобнае — раз плюнуць і... стварыў.

Здаецца, апавяданне “**Рукі, крылы, бессмяротнасць**” пра “нябэтменаў”, але людзей-кажаноў — “нашчадкаў геннага грузу каланіяльнага карабля “Німіс” таксама не выклікала ў аўтара вялікіх творчых пакут і высокага палёту фантазіі (а разам з ёю і, адпаведна, фантастыкі). Яшчэ адзін твор Сержа — “**Палёт і падзенне Крона Тэйл**”, як, між іншым, і папярэднія, можна ахарактарызаваць яго ж фразай: “Забыўкі для малодшых”. Хаця, можа, так і задумана...

Апавяданне **Алеся Бычкоўскага** “**Прышэлец**” пачынаецца страшна сур’ёзна: “Да канца XXI стагоддзя Зямля ператварылася ў выпаленую пустыню. Скончыліся запасы энергарэсурсаў на аснове нафты, вугалю, газу, зніклі крыніцы пітной вады, завяршыўся распад аэонавага слою. Штогод павялічваўся працэнт эрозіі глебы, што прывяло да крызісу вытворчасці харчовых прадуктаў на ўсёй планеце і краху сусветнай эканомікі. З’явіліся мільярды галодных. Адсутнасць аэонавага слою выклікала масавую меланому — рак скуру...” Далей не тое што чытаць, жыць не хочацца! У адрозненне ад С.Мінскевіча, А.Бычкоўскі, здаецца, перастараўся. Яго твор толькі прэтэндуе на навуковую фантастыку і загрузваецца тэрміналогіяй, якая, здаецца, зацягвае развіццё сюжэта і робіць статычным дзеянне апавядання. Так што калі б мне давялося выбіраць паміж фантастычным баевіком і навукова-фантастычным трылерам, я б, не ў крыўду Алеся, аддала перавагу першаму. Аднак, гэта справа густу.

Як бы там ні было, нашай фантастычнай прозе яшчэ далёка да тых касмічных вышынь, пра якія яна пастаянна

згадвае. Дарэчы, а ці ёсць фантастычная паэзія?..

“Польмя” №12.

Нібыта ў працяг размовы гучаць радкі з верша **Ігара Пракаповіча**:

Памаўчым на парозе планеты,
Вып’ем келіх касмічнага рому.
За Плутона адлятаюць
каметы —
З гасцявання імкнучца
далому.

Насамрэч гэта не фантастычны, а філасофскі твор пра тое, што “Мо і мы ўжо адправімся скоры // За Плутона, дзе знікаюць каметы...” Роздум паэта, канечне, не вясялы, але ж і не песімістычны, бо так уладкаваны свет і такім яго трэба прымаць.

Мусіць, гэта можа пацвердзіць і **Казімір Камейша**, якому ўвогуле ўласцівае ўдумліва-мудрае і філасофскае стаўленне да жыццёвых праў:

Раздвоена я ў гэтым
свецце жыў.
Хацеў святла,
а сам кідаўся ў цемру.
Сам час такое нам наваражыў,
Што нас дзяліў,
нібы душу і цела.

Павінна сказаць, што гэтыя радкі выдатна перадаюць тэматыку і настраёнасць амаль усіх мастацкіх твораў часопіса. Нявесела расстаюцца з мінулым годам і сустракаюць новы яго аўтары. Нават маладога, заўсёды поўнага аптымізму, бадзёрага і шчасліва-закаханнага **Рагнеда Малахоўскага** адольваюць невясялыя думкі: “А побач — шматпакутная **Радзіма**” — “Душы няўтульна і нязвыкла зімна” — “Як жыць шчасліва і забыць пакуты” — “О, як самотна грэшным быць анёлам, // Ці ў сценах роднай хаты, нібы прывід, // Пражыць жыццё...” Ну што тут скажаш? Застаецца толькі ўсміхнуцца... сумна.

Проза часопіса таксама не прыбавіць святочнага настрою.

Назва апавядання **Івана Капыловіча** “Смерць сына” гаворыць ужо сама за сябе, ды і галоўны герой твора “чамусьці падумаў, што нейкі нябачны ўраган даўно кружыць над ім, Глебам, над яго лёсам і робіць чорную работу”.

Павел Місько ў звароце да чытачоў на пачатку свайго апавядання “**Шычка і Тагальскі**” адразу настройвае на сур’ёзны лад: “Гэтаму апавяданню амаль 45 гадоў. У свой час у друк яго не пусцілі. А ці змянілася што на сяле за паўстагоддзя?”

П’еса **Алега Ждана** “**Odi et amo**” мае жанравае вызначэнне “Сцэны шчаслівага сямейнага жыцця”, якое, між іншым, заканчваецца нешчасліва і ў канцы твора “**Жанчына і Мужчына робяць некалькі крокаў адно да аднаго. Аднак спыняюцца. Пераадолець нейкую нябачную рысу яны не могуць**”. Скажу, што пасля прачытання ў мяне ўзнікла думка: “Усе шчаслівыя сем’і шчаслівыя аднолькава, а нешчаслівыя...” — нешчаслівыя тыпова...

Адным словам, не шкадуюць пісьменнікі чытачоў, не даюць ім расслабіцца ні на хвіліну — прымушаюць пастаянна аналізаваць, праводзіць аналогіі з уласным жыццём, пакутліва думаць, што вельмі небяспечна, бо часта прыводзіць да самаедства.

“Нёман” №12.

О стволы золотистых берез
Разбивается стынущий ветер,
Я вам новость об этом принес,
Чтобы высветить сумрачный вечер.

Гэта **Віктар Шніп** адкрывае паэтычныя старонкі часопіса падборкай элегічных вершаў, тэматычна скіраваных на роздум пра вечнае і сапраўды духоўнае. Тут ёсць сум, але ён светлы, як і усмешка паэта.

“Вот и зима... но разве умягчить ей // снегами сад, затихший, как в молитве, // который снова оживет весной?” —

калі так можна сказаць, па-філасофску жыццесцвярджалыя радкі **Наталлі Капы** даюць спакойную ўпэўненасць і надзею на лепшае. Тое самае датычыць любога верша паэткі, не важна, пра што ён — пра каханне, прыроду ці сэнс жыцця. Наталля не лятае ў рамантычных аблоках, а цвёрда стаіць на зямлі і без ружовых акулераў глядзіць на свет, але захоўвае пры ўсім гэтым лірычнасць пачуццяў.

Тацяне Лебедзевай наадварот пры яе ці не занадта рэалістычным поглядзе на рэчаіснасць не хапае менавіта лірычнасці, мяккасці. Таму яе творы з’яўляюцца хутчэй канстатацыйнай фактаў, пераказам падзей і бытавых праблем, кшталту “Уньло капае вода из крана. // Плита остыла, не готов обед”.

Проза “Нёмана” прываблівае дэбютамі. Не зусім дасканалая з мастацкага боку, апавяданне **Сяргея Лукашанца** “Человек, который всё знал” мае нетрадыцыйную форму (апаведы-ўспаміны розных людзей) і дастаткова інтрыгуючы сюжэт, у якім расказваецца пра юнака з сіндромам Дауна, які аднак меў феноменальную эрудыцыю...

Тры навелы **Марыі Ляшук** “И счастье тоже плачет”, “Гость”, “Седина поздней осени” раскрываюць нялёгка, драматычныя жаночыя лёсы. І, як піша В.Локун у прадмове да твораў, “гераніні М.Ляшук розныя па сваім сацыяльным статусе, узросце, але ўсе яны асобы глыбока духоўныя. Гэта тургенеўскі тып — тып жанчыны з высокім пачуццём уласнай годнасці”. Так, яны высакародныя, але сумныя, яны хочуць быць шчаслівымі, але часцей за ўсё гэта жаданне так і застаецца марай, на жаль, недасяжнай.

“Сум самадастатковы, але каб атрымаць ад яго сапраўднае задавальненне, трэба падзяліцца ім з іншымі”, — сказаў **Марк Твен**. Зыходзячы з гэтага, можна меркаваць, што нашы пісьменнікі атрымліваюць велзарнае задавальненне ад сваіх твораў! Скажаць “на здароўе”? Але ж якое можа быць здароўе без добрага настрою? Той, хто ўсміхаецца, лепш сябе адчувае (ва ўсіх адносінах) і даўжэй жыве. Таму прапаную прыслухацца да парад, якую даў амерыканцам іх прэзідэнт **Франклін Дэлан Рузвельт** у час Вялікай дэпрэсіі: “Усміхайцеся, усміхайцеся, д’ябал мяне вазьмі...”

І жартам, і ўсур'ёз

Крытыка — справа сур'ёзная і адказная. Гэта ісціна амаль банальная, але верная. Між тым, як вядома, вельмі часта глупства робіцца менавіта з сур'ёзным выразам твару. Бывае, што і ў крытычных артыкулах аўтарытэтная, з пачуццём уласнай годнасці і бяспрэчнасці прамоўленага выдаюцца “перлы”, вартыя анталогіі гумару ці зборніка сатыры.

Пры падрыхтоўцы крытычнага, як і любога іншага літаратурнага матэрыялу да друку рэдагуюцца або выкрэслваюцца цымяна выказаныя думкі, забытыя фразы, дзе толькі аднаму аўтару вядома (і то не заўсёды), што ён хацеў сказаць, двухсэнсоўныя спалучэнні слоў і г.д. Але чаму б крытыкам не зірнуць на сябе збоку, каб убачыць ва ўласнай творчасці тое, за што яны крытыкуюць іншых? Ды і чытачам будзе цікава пачытаць вясёлыя выказванні.

Такім чынам, мы прапануем жартоўную, не па волі аўтараў, а па волі выпадку, крытычную мазаіку са старанна сабраных аскепкаў недапрацаваных крытычных думак. Расстаяленыя ў пэўным парадку, яны складаюць своеасаблівую парадыйную рэцэнзію, якую, цытуючы, можна назваць:

“Сякія-такія заўвагі”

• Як мне падаецца, з улікам усяго вышэйадзначанага я маю права выказаць сякія-такія заўвагі.

• У нашай Радзімы ёсць і вера, і надзея, і прыродны газ.

• Лясныя прасторы, дзе пражывалі звяры, былі месцазнаходжаннем душ памерлых.

• Да абрадавых раслін можна аднесці: хлеб, бліны, кушчо.

• Любая жыццядзейнасць — гэта ператварэнне харчоў і кіслароду ў газ і адыходы.

• Усё гэта разам складае тую аснову, якая дае нам падставу і магчымасць вярнуцца да тых вытокаў, з якіх мы чэрпам сваю свядомасць.

• Мы ўсе стаім на плячах Кірылы Тураўскага.

• Мне бачыцца яго гіганцкі касмічны вобраз, на лбе якога гарыць радок з апошні славянскага ўсведамлення.

• Ён сваім прыкладам узорна дзейнічаў, дзейнічае і будзе дзейнічаць неспатольнай прагай да людскіх памкненняў, мараў, думаў.

• Творчасць паэта глыбока ўвайшла ў кроў і душу беларускага народа.

• У іншых нярускіх народаў такі рух быў намнога мацнейшым.

• Выходзіць, і тут мы не ўзялі пад увагу слушнага папярэджання Апостала нацыі пра страшэнную небяспеку пераварочвання нас на чужы капыл.

• Бо і там перад беларускай мовай таксама трымалі шчыльна зачыненымі не толькі дзверы, але і вокны.

• Як бачна, паступова ў нашым разважанні зліліся тры вялікія пачаткі: археалогія, гісторыя, культура.

• Усе яны аб'яднаны адным месцам.

• Адбылася вечарына, прысвечаная пісьменніку, з вялікай выставай яго друкаў аб ім і мастацкіх твораў, успамінамі ды ладнымі песнямі на яго творы.

• Будзе гучаць банальна ў параўнанні з тым, што чуў не толькі звонку, але ў большасці сваёй знутры.

• Некаторыя паэты з вялікімі цяжкасцямі ўваходзяць у літаратуру.

• Ён — сапраўдны майстар паэзіі ў з'яўленні на свет вершаваных радкоў.

• Аўтар неаднойчы наведвае Беларусь, паглыбляючы знаёмства з яе зямлёй.

• Усё гэта сведчыць пра глыбокае аўтарскае веданне прадмета мастацкага асваення.

• Нечым павяяла ад кнігі.

• У звонку праявілі кнізе насамрэч законспіраваная паэзія.

• І нават п'оры года паэт здолеў укладзіць у чатырохрадкоў.

• У гэтых творах мы можам адшукаць шмат шляхоў для набыцця цнатлівасці.

• Між іншым, вершы ў кнізе напісаны адразу на дзвюх мовах.

• Рэдагаванне кнігі і сама карэктурна на высокім узроўні.

• Для лірычнага героя якраз важна кожнаму выразна ўсведамляць сваё прадвызначэнне.

• Адносіны паміж светлымі і цёмнымі сіламі Сусвету ёсць адна з галоўных ліній развагаў і ўнутранага

канфлікту лірычнага героя, паколькі сам твор і з'яўляецца непасрэдным досціпам адносін з гэтымі сіламі.

• Аўтар удаа карыстаецца прыёмам успамінаў асабістых і сваіх герояў.

• Бліскуча, з мяккім гумарам і жорсткай рэчаіснасцю, у творы падаецца вобраз хлопчыка.

• Па сюжэтай лініі развіцця вобраза самога героя, ён увесь час вандруе па свеце.

• Галоўны сюжэтна-кампазіцыйны вузел твора закручваецца вакол галоўнай герані.

• Яна адразу ж бярэцца за справу, засучыўшы рукавы, а дакладней спадніцу.

• Паміж героямі твора закручваецца інтымныя адносіны.

• Бывае заўсёды менавіта і толькі так.

Падбор і падрыхтоўка матэрыялу
Наталлі ДЗЯНІСАВАЙ

Бульдозернае ралі на “Восеньскай раллі”

Рэплікі з нагоды крытычнага артыкула Сяргея Грышкевіча “ЛіМ” № 47 ад 26.11.04г.

Адразу агаваруся, што з Уладзімірам Лебедзевым незнаёмы зусім, з Алесем Каско і Сяргеем Грышкевічам — па публікацыях.

Напэўна, агрэсіўная жорстка манера, з якой Грышкевіч разглядае чужыя творчыя набыткі, да месца, калі адбываецца дыскусія і палярнасць падыходу надае аб'ектыўнасці разгляду твора ці кнігі. Але ў далейшым выпадку, здаецца, прэтэнзій на “прэстыж у літаратуры” паэтычнага зборніка “Восеньская раллі” ні ў аўтара, ні ў заснавальніка серыі “Берасцейскае вогнішча” няма, што цытуе і Грышкевіч: “вершы для сябе”, “без асаблівых агрэхаў”.

Чакаць нестандартных вобразаў, нечаканых калізій і нават

бездэрага аптымізму ад зборніка не выпадае па самой назве, якую вобразна ўявіў і дасціпна абыграў крытык. Гэта ўсё роўна, што шукаць у гаспадарчай краме каўбасу, калі, канечне, шылда не пераблытана. На што ж спадзяваўся Грышкевіч, калі ў “недалёкіх кустах” замест “адкаркаванай пляшкі чарніла” знайшоў паэтычны зборнік Лебедзева?

Калі ўсё ж прачытаў і нічога вартага ўвагі няма, мо і пісаць не трэба? А лепш прыберагчы “ў сейфе паперу з алоўкам” для нечага больш значнага? Здаецца, ніхто не абавязваў выказаць меркаванне? Несумненна, ёсць і творы, і кнігі, якія не кранаюць. Можна Нобелеўскага лаўрэата прачытаць і толькі паціснуць плячыма. У такіх выпадках нялішне вызначыцца, чаму не можаш успрыняць: або тэма,

стыль, узровень — не твае, ці душой зачарсцвеў, або проста не да таго? І ўрэшце, разумець, што ёсць людзі, якія з захапленнем чытаюць расклад электрычак, але пазяхаюць над авантурным раманам.

“Абрыдлыя прапісныя ісціны”, частка якіх даецца Грышкевічам, маюць розную вагу, калі іх ад некага чуеш і калі ўсведамляеш асабіста. Напэўна, крытык па стаўленні да жыцця (ці нават па ўзросце) знаходзіцца ў той стадыі, калі ўсё шмат разоў чуў, але пакуль не ўсвядоміў, напрыклад, што “горш не бывае, калі забылі пра сябе ўсе” можна напісаць і тысячу разоў, калі сапраўды забылі. Усе людзі праходзяць прыблізна адзін і той жа шлях. Аднак і напамін “старых песень пра галоўнае” мае рэзон, бо пакаленні змяняюцца. Здаецца,

Грышкевічу не патлумачылі ў свой час, што да старэйшых трэба ставіцца з павагай. І таму атрымліваецца, што трыццаць гадоў выкладчыцкай працы можна “адтарабаніць”, і не разумее крытык, што выраз “далёка за шэсцьдзесят” настолькі ж бязглузды, як і “далёка за дзесяць, дваццаць, трыццаць...”

Сам трохі іранічна стаўлюся да запазычаных з іншых паэтычных традыцый і тэхнічна спрошчаных форм паэзіі: з трох кітоў (змест, сэнс, форма) апошні заведана кволы. Аднак, шчыра кажучы, “жоўтае сонца з дзьмухаўцоў пад нагамі” — несумненна паэтычныя радкі, а хоку, у творчым запале насабачанае Грышкевічам (Цвітуць гваздзікі./ Нібы чырвань на твары/ Віном апякла.) не цягне нават на прымітыўны гумар, бо з-за за-

хаплення сімваламі безнадзейна страчана логіка.

Ні ў якім разе не лічу факт з'яўлення артыкула Сяргея Грышкевіча недаглядам рэдакцыйнай рады: “ЛіМ”, між іншым, трыбуна пісьменніка, і толькі даўшы выказацца, можна убачыць, хто з сябе што ўяўляе.

Напрыканцы шчыра віншую Уладзіміра Лебедзева з выходам “Восеньскай раллі” і спадзяюся, што яму ўдалося зрабіць тое, што ён збіраўся. “Берасцейскаму вогнішчу” жадаю згуртаванасці, узаемападтрымкі і, галоўнае, не надаваць пільнай увагі “піянерскім” спробам яго патушыць.

Юрась НЕРАТОК

Фотакалаж
В. ПАЛЕСКАГА

Віктар ГАРДЗЕЙ

Навагодняя паштоўка землякам

Лактышы, Ясянец, Дубнякі
Штось у бессань згадаліся зноўку?
Дарагія мае землякі,
Навагоднюю шлю вам паштоўку.

Хай не мучаць журба і дакор,
Што найлепшыя вёсны мінулі.
Забярэзе ды Кукава-Бор,
Дні лічылі мне ваши зязюлі.

Тут, у поймах, дзе Нача і Лань,
Засталіся мае пуцявіны.
Не адна залацістая рань
Дагарэла ў маністах рабіны.

Праляцелі гадоў журавы
У сюзор'ях начных касякамі.
Косю мой, вараны ці сівы,
Празвіні, як раней, капытамі.

Не пагасне язычніцкі Зніч —
Яркі бляск асвятляе загоны.
На пагорках маіх Кругавіч
Дабравестам царкоўныя званы.

Ці касіць рانیцой сенажаць,
Дзе скакаў напрудвесні Ярыла?
Ці каліну-маліну ламаць —
На каліне вячэра не стыла?

Раскруціўся стагоддзі сувой —
Толькі боль, толькі жур ды самота.
На брадах ля крыніцы жывой
Не збіраецца бедна басота.

Родных песень адвечных напеў,
І адна ў гэтых песнях высноба:
Хай бы колас жытнёвы даспеў,
Як даспела вітальнае слова.

Урагуне жыццё прыгажосць.
Прыгажосці сто шан і хвалеба!
Калі хлеб на сталі свежы ёсць,
Пэўна, знойдзеца штось і да хлеба.

Новы час, новы век, будзь мудрэй,
У адзеннях высельных з'явіся.
Спахмурнеў Лабановіч Андрэй,
І сумуе праз далеч Ядвіся.

Без тугі і без горычных ран
Дачакацца вясны беланеннай!
Партызан, франтавік, ветэран,
Вас я сёння вітаю пайменна.

Як ікада, што марозік аціх,
І завеі не чутна ў прасторы,
Дзе адіолькава ззяюць для ўсіх
Навагодне-калядныя зоры.

Гэты край палюбіў я даўно,
Хоць і шлях праз балота не просты.
Хай жа свеціцца ваіна акно
І гукаць аж да рانیцы тосты!

Вера ВЯРБА

Як час ляціць нячутна, скоро...
Насустрэч лёсу непагод
Паедзем, дружа мой, за горад,
Сустрэнем разам Новы год!

Там хаце адзінока ў лесе
Сярод пустых акон, двароў,
Няма ні музыкі,
Ні песень,
Ні тэлефона, ні сяброў.

Агонь гарыць.
Пры ім мне добра

Маўчаць з табой у цішыні.
Відаць, і мой адчайны продак
Аб ічасці марыў пры агні.

Ідуць дажджы старога года,
А новы —
Высакосны год,
Таму парушыла прырода
Жыццёвы свой кругазварот.

Хто ў свята н'е, хто грошы лічыць,
Хто нудзіцца, як дзень дажджу.
Маўкліва на тваё аблічча,
Вачэй не зводзячы, гляджу.

Нібы чытаю ў чыстых рысах
Імклівай маладосці цуд,
І артыстычнай долі высі,
І векавы людскі прысуд.

Надыдзе Новы год сягоння.
Найве дзеі ці толькі ў снах —
Адно святло — твае далоні,
Мая бясконца вясна!..

Алесь БАЧЫЛА

Развітанне старога года

Хоць мне толькі год, а ўжо кажуць:
"Стары,
Набыўся, нацешыўся — годзе!"

І рады б адпрэчыць мяне да пары,
Ну вось паспрабуй іх, людзей, разбярэ,
Нібыта я ім не ўлагодзіў.

А я ж так стараўся, ва ўсім дагаджаў,
Дарыў то вясну ім,
то лета, то восень,
І сеяў, і жаў, і сады насаджаў,
І столькі пачаў і закончыў я спраў,
Што — дзіву даюся —
як столькі змаглося.

Цяпер адстараўся, адбыў і здаю
Набыткі яму, Маладому.
І разам з набыткамі я аддаю
Прыдбаную добрую славу сваю...
І стала самотна самому.

І нават падумаў, паверыце — не,
Пражыў жа з людзьмі я без сваркі:
Няўжо ж так ніхто з іх і не успамяне?
Аж бачу — успомнілі! І за мяне
П'юць весела поўныя чаркі.

За поспехі ставяць размашыста "пяць"
І просяць мяне, як Старога,
Яму, Маладому, ключы перадаць,
Самому ж навекі з сабой забраць
Зямныя людскія трывогі.

Я людзям адмовіць ні ў чым не магу,
Калі што не так — не вініце,
Бывайце! Знікаю ў начную смугу.
З сабой забіраю старую тугу.
Жывіце, працуйце, тварыце!

Янка КУПАЛА

З Новым годам!

З Новым годам, з Новым годам!
З новай песняй, з новай казкай!
Зачаруем мімаходам
Долі ходы думкай-краскай!

Кінем пакліч гулказвонны
Ад аконца да аконца,
Свет паклічам мёртвасонны
Аж да сонца, аж да сонца!

Для унукаў, для праўнукаў
Расцярабім сцежкі-шляхі;
Хай пануюць над прынукай —
Каб аж к небу лёту ўзмахі!..

Над зямлёй зардзіць вясёлка
После бураў, ліхалеццяў;
Бацьку, маці жыць нялёгка, —
Хай жа лёгка жывуць дзеці!

З Новым годам, што крыніцай
Новай пойдзе ў пераходзе,
Беларуская зямліца!
Беларускі наш народзе!

Якуб КОЛАС

Ноч пад Новым год

Замкнула зямля свой яшчэ адзін круг,
Другі зачынае.
Маўчыць непрытульна заснежаны луг
І пушча лясная.
Мігаюць далёкія зоры ўгара,
Як чыстыя росы,
І ходзіць паважна мароз па бары,
Злы, белавалосы.
Глядзіць неласкава скляпенне нябёс
На скутую зямлю,
І Млечнага Шляху паблеклы пракос
У холадзе дрэмле.
У гэтым змярцвенні начной цішыні
Год Новы вітаю.
— Якою пуцінай вы пойдзеце, дні? —
Я моўчкі пытаю.
Маўчыць неабсяжны прастор-глыбіня
Без берагу-краю.
Маўчыць з ім і постаць наступнага дня,
І я замаўкаю.

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

Сны пры сонцы

А снег пайшоў,
а снег пайшоў,
І гэтак нечакана,
З дзвюх лёгкіх хмараў-спарышоў —
Зусім неабяцана.

Перазмыкнуўся
ценым дзень,
Ураз аблэгса вецер,
І косы сонечны прамень
Згадаў аб цёплым леце:

Паўнеба
Сонца заняло.
Яшчэ паўнеба — хмараў
Імглой падбітае крыло —
І вось пярун ударыў!

Ну а сягоння сярод дня,
Сярод яго яснастаў,
Снег паваліў,
і цішыня
Грамчэй ад гrom-грымотаў.

У кабінет да ўрача Сарокіна зайшла жанчына галоў пад сорок і сцішаным голасам павіталася:

— Дзень добры вам!
Урач працягваў пісаць, а пасля, спыхаўшыся, узняў на яе вочы і хуценька адказаў:

— Дзень добры! Праходзьце, сядайце, раскажыце.

Сарокіну было далёка за семдзесят, але ён працягваў яшчэ працаваць на палову стаўкі ў паліклініцы. Арандаваў тут памяшканне і ў вольны час лячыў выпівох звышсакрэтным метадам...

Жанчына зрабіла некалькі крокаў і прысела на адно з крэслаў, што стаялі ўздоўж сцяны даволі прасторнага кабінета.

— Гора ў мяне вялікае... — яна ўздыхнула. — Прывезла да вас на лячэнне свайго мужа-п'янтосіка. Бо дайшлі чуткі нават да нашай Аляксееўкі, што вылечваеце вы алкашоў, вось... А мой на цагельным заводзе працуе, заробак прапівае, дырэктар звольніць хоча. А з чаго ж тады нам жыць? Кажуць, што метада ваша вельмі дабрэнная.

Урач усміхнуўся і паглядзіў сіваю бародку. Па ўсім бачылася, што ён яе шануе і вельмі ганарыцца.

— Метад мой і сапраўды унікальны. — Тут Сарокін узняўся з крэсла і прайшоўся сюды-туды па кабінете.

— Яго запатэнтавалі ў Германіі і Польшчы. Зацікавіліся расійскія дактары...

— А як жа ён называецца?

— Казытліва-аздараўляльны масаж з крыху пашчываючым уздзеяннем.

— А ў вас тут плаціць трэба? — са сподахам у вачах спытала жанчына.

— Плата невялікая, усяго дваццаць тысяч.

— Такія грошы ў мяне ёсцка, абы дапамагло. Няўжо ўсіх вылечваеце? — больш асмялелым голасам працягвала наведвальніца і ўпершыню ўсміхнулася.

— Пакуль скаргаў не было! — зноў з усмешкай прамовіў урач і ўсеўся ў крэсла.

— Яно так... — у задуменні прамовіла жанчына, а пасля хуценька дадала: — А якая гарантыя? На колькі год?

— Пажыццёвая! Вось ваш муж будзе... — тут ён спехам пагартаў даволі тоўсты сшытак. — Во! Сто сорок пятым будзе. І яшчэ не адзначалася выпадкаў, каб хтосьці з пацыентаў не вылечыўся, ды і скаргаў ад родзічаў няма. Вось кніга водгукі, тут адны падзякі... У нас, як той казаў, фірма венікаў не вяжа...

Сарокін зноў загадкава ўсміхнуўся і паглядзіў бародку.

— Вылечваем любога і за адзін сеанс. Праўда, — ён паправіў акуляр, — сеанс працягваецца ў залежнасці ад стану хворага. Бывае, што і больш гадзіны... Затое паўторных амаль не бывае.

— Або! — жанчына махнула рукой. — Я перлася з ім у такую далачыню, то змагу і да абеду высядзець, толькі дапамаглі б вы майму Мікалаю.

— Калі так, то давайце яго сюды! Не будзем марнаваць часу!

Урач узбадэрыўся, пацёр рукі і пачаў гартыць старонкі сшытка для запісу хворых.

Праз хвіліну ў кабінет разам з жанчынай зайшоў паўнаваты мужчына галоў пад пяцьдзесят з чырвоным носам і нахабна-вірлівымі вачыма. На ягоным твары так і вымалёўвалася здэклівая усмешка...

Ён нават не павітаўся, а стаяў быццам нахілены слуп ля дарогі, што ўсім замінае.

— Толькі не выпендрывайся! — жанчына злёгка штурханула мужа пад бок. — Вядзі сябе прыстойна і рабі, што скажучы, бо тут усіх вылечваюць.

— А вось у гэта я і не веру! — рашуча прамовіў ён і засмяўся.

— Не верыце, што я вас вылечу? — з лагоднай усмешкай спытаў урач. — Дарэмна, дарэмна... А ёсць жаданне вылечыцца?

— Ды я не хворы! — усклікнуў мужчына. — Бывае, праўда, выпіваю. А хто цяпер не закладвае?! Ды я б і не паехаў сюды, каб мая Гануля не паабяцала мне купіць за гэта дзве пляшкі гарэлкі "Крышталь-Люкс"! Чулі пра такую?

— Ведаю, — адказаў урач. — Тры залатых медалі ў Лейпцыгу і Маскве. Але вам давядзецца пра яе забыць...

— Вось як! — з роспаччу ў голасе ўсклікнуў мужчына. — То калі мне будзеце якую пакасную капсулу падшываць, або мазгі гіпнозам кампасіраваць, то я не згодзен! — зароў ён.

— Цішэй ты! — ускінулася на яго жонка. — Хочаш у міліцыю загрымець?! Дурань аляксееўскі!

— Нічога страшнага. — Сарокін падняўся з-за стала. — У нас бываюць і не такія пацыенты. А цяпер прысаджайцеся

Павел САВОСЬКА

профіль. Цяпер прыступім да лячэбнага сеанса. Вам давядзецца пачакаць у прыёмнай, — звярнуўся Сарокін да жанчыны, — а вы праходзьце за мной.

Урач завёў мужчыну ў лячэбную кабінку, якая была тут жа, у кабінете. Там стаяў нізкаваты, але даволі шырокі стол.

— Распранайцеся і жыватом на стол, — загадаў урач. — Зараз і масажысты падыдуць...

І толькі мужчына распрануўся, як у кабінку зайшлі два здаравенныя дзецюкі. Яны моўчкі, амаль сілком, паклалі мужчыну на стол і хуценька прывязалі ягоныя рукі і ногі рамянямі, якія былі тут падрыхтаваны.

— Пачынаць? — з усмешкай спытаў адзін з дзецюкоў.

— Давайце! — дазволіў урач. — Толькі не перастарайцеся.

У тое ж імгненне другі дзецюк прыпусціў з мужчыны трусы.

— Вы што?! — зароў небарака. — Звар'яцелі?!

спаліць усю паліклініку, сваю вёску і з'явіць у міліцыю. Але паступова станавілася ўсё цяжэй разабраць ягоныя словы...

— Ён жа енчыцца! — жанчына кінулася да кабінкі, але дзверы былі надзейна заперты.

— Не хвалойцеся! — урач усадзіў жанчыну ў крэсла. — Якраз з гэтымі крыкамі і выходзіць хвароба...

— Ну і лячэнне ў вас! Мікола змардуе мяне дома на чорны яблык.

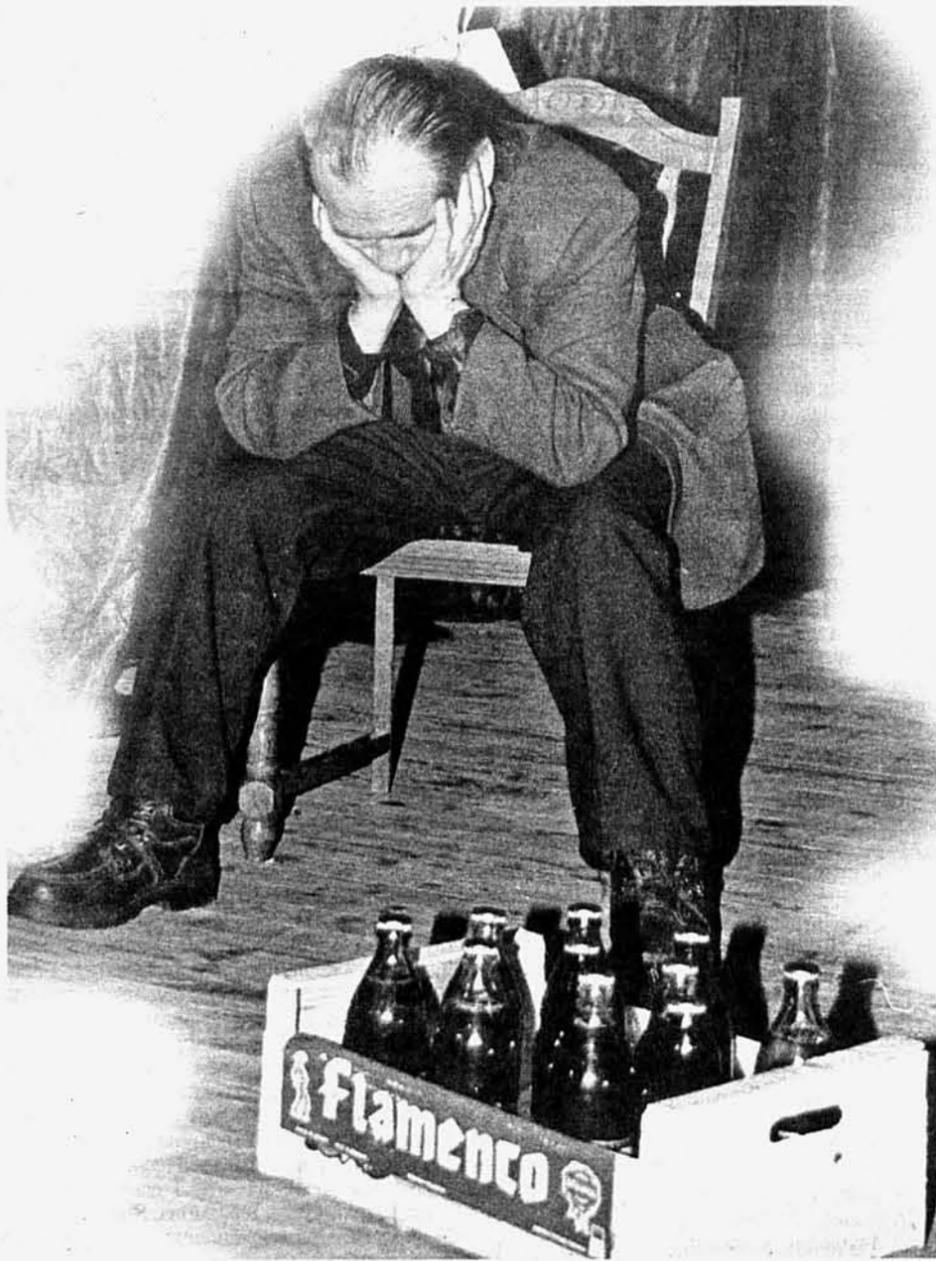
— Такого не будзе, магу вас запэўніць. Ні ён першы... А метада мой якраз і заснаваны на балявым сіндроме...

— Як гэта?

— Хвароба праз боль і выходзіць. Чым мацней чалавек крычыць, тым хутчэй яна пакідае ягонае цела. Прыслухайцеся, ужо крыху аціхае. А мы з вамі, каб не перашкаджаць Міколу выздараўліваць, зойдзем зараз у нашу аптэку, купіце тое-сёе для прымоцка...

Яны выйшлі з кабінета. Калі хвілін

Жібы адшаптаў

праз дзесяць вярнуліся, то наўкол была мёртвая цішыня...

— Здаецца мне, — сцішаным голасам прамовіў урач, — што лячэнне паспяхова скончылася.

І толькі ён змоўк, як з кабінкі выйшаў Мікола, якога падтрымліваў адзін з дзецюкоў. Жонка кінулася да мужа, а ўрач неўпрыкмет махнуў рукой, і дзецюк імгненна знік за дзвярыма.

— Як ты? — запыталася кабета ў свайго Міколы.

Твар у таго быў збялелы, вочы, быццам у пакутніка, пазіралі ласкава, і ён ледзь чутна прашаптаў:

— Нічога. Добра, што ў жывых застаўся...

— А цяпер, — урач хуценька ўсеўся за стол, — правядзём невялікі тэст, і можаце адпраўляцца дахаты.

— Што яшчэ за тэст?! — устрывожылася жанчына.

— Мікола адкажа на некалькі пытанняў, і вы самі зразумеете, што ён вылечыўся.

— Задавайце! А то небарака ледзь на нагах трымаецца ад вашых лекаў.

— Ці будзем мы больш зазіраць у бутэльку?

— Ніколі! — адразу ж выпаліў Мікола.

— Атрымаўшы заробак...

— Прынясу Ганулі ўсё да капейкі, — перабіў ён урача, — ды і квіток побач пакладу.

— Так... — Сарокін усміхнуўся і аддавальна пацёр рукі. — А калі шабашка якая надарыцца?

— Куплю жонцы кветкі, дзецям марожанага, а рэшту прама ёй у рукі...

Жонка ад такіх слоў анямела і са здзіўленнем пазірала на ўрача.

— Вось бачыце, а вы не верылі! — ускрыкнуў той у адказ.

Ён зрабіў запіс у сшытку, а пасля дадаў:

— Пакуль, праўда, сядзець яму не давядзецца, вось... Дый спаць будзе на жываце, але праз тыдзень-другі ачомкаецца і ўсё прыйдзе ў норму.

— А што з яго... — жонка асцярожна дакранулася ніжэй Міколавай спіны.

Той ажно падскочыў і ўскрыкнуў:

— Не трэба!

— Вось гэта месца, што вы памацалі, мы якраз і масажыравалі. Праз яго, як аказалася з маіх навуковых даследаванняў, ідзе самае эфектыўнае аздараўленне.

ў крэсла і паставім канчатковы дыягназ.

І не паспеў мужчына прысесці, як урач імгненна падскочыў да яго і пачаў рабіць перад яго носам даволі загадкавыя рухі сваімі рукамі. Гэтыя пасажы азначалі, што ён быццам невядомае выцягвае з мужчыны, а пасля з агідаю кідае ў кут.

— Ды вы што?! — са здзіўленнем прамовіў пацыент.

Урач нічога не адказаў, а хуценька заняў сваё месца за сталом і пачаў нешта пісаць. Пасля зірнуў на жанчыну з мужам і прамовіў:

— Зараз мне ўсё зразумела. У вас пясотна-алкагольны сіндром з паглыбленым наркатычным ухілам. Якраз наш

А дзецюкі моўчкі пачалі лупцаваць па мяккім месцы выпівохі намочанымі загадзямі ў вадзе п'яньковымі вярвоўкамі.

Мужчына роў, што меў моцы. Урач выскачыў з кабінкі і не паспеў дайсці да свайго стала, як у кабінет заляцела жанчына.

— Чаго ён крычыць, як бык недарэзаны?! — са сполахам спытала яна.

— Ды як вам сказаць... — сумеўся ўрач.

— На лячэбна-аздараўляльны масаж кожны рэагуе па-свойму. Адныя пацыенты смяюцца, другія крычаць, трэція плачуць. Вы не хвалойцеся. Ваш муж пакуль прымае дзесяціхвілінны разгравальны масаж. Ён самы непрыемны...

Мужчына між тым пагражаў, што

Арт-пацеркі

Зноў Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі на чале з маэстра М.Фінбергам адзначаны

званнем лаўрэата расійскага фестывалю "Песня года". І зноў, ужо трэці раз, узяў ён удзел у запісе для тэлеканала РТР заключнага фестывальнага канцэрта, а менавіта — больш як 120 песень. Паказ адбудзецца ў першыя дні новага года.

Нацыянальны мастацкі музей РБ запрашае ў лекторый выхаднага дня на чарговыя сустрэчы. 8 студзеня тут адбудзецца гаворка пра мастацтва Францыі (творчасць Н.Пусэна, Ж. дэ Латура, братоў Ленен). А 9-га ў амацараў выяўленчага мастацтва ўзнікне праблема выбару, бо замоўлены аж тры лекцыі: "Міфы старажытнага Кітая", "У засені пірамід" (адкрыццё новага цыкла "Вандроўкі па старажытным і сярэднявечным свеце"), "Карціна сістэмы Суэвету ў храмавым інтэр'еры. Манументальны жывапіс Беларусі" (працяг цыкла "Выяўленчае мастацтва Беларусі").

Стагоддзе мінула з дня нараджэння Мікалая Звездачотава, народнага артыста Беларусі. Урадженец Расіі, запрошаны пасля заканчэння Ленінградскага тэатральнага тэхнікума на працу ў Беларусь, ён звязаў назаўжды сваё жыццё з БДТ-2, маладым тады драматычным тэатрам, вядомым сёння як тэатр імя Якуба Коласа. Артыст шырокага творчага дыяпазону, ён шмат працаваў у амплу сацыяльнага героя (у п'есах К.Транёва, М.Пагодзіна, К.Сіманова, А.Карнейчука ды інш.), ствараў адметныя вобразы ў класічным рэпертуары (спектаклі паводле У.Шэкспіра, Ф.Шылера, Янкі Купалы і асабліва А.Астроўскага ды М.Горкага).

Аляксандр Журбін, вядомы кампазітар, аўтар папулярнай у 70-х гадах мінулага стагоддзя рок-оперы "Арфей і Эўрыдыка", наведваў Мінск. Ён пабываў на

прэм'еры гэтага твора ў Беларусі дзяржаўным музычным тэатры (дзе калісьці ставіліся яго "Пенелопа" ды "Прынц і Жабрак"), быў надзвычай расчудлены як самім фактам пастаноўкі, так і прыёмам публікі.

С.ВЕТКА
Фота забяспечана аўтарам і М.Замулевічам

Каляднай казкай і самым навагоднім балетам называюць "Шчаўкунчык" П.Чайкоўскага. Менавіта яго пастаноўку паказвае гэтымі днямі ў Карэі Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі. 14 снежня трупна на чале з В.Елізар'евым выправілася туды на трохтыднёвыя гастролі. Зразумела ж, Новы год нашы артысты сустрануць не дома.

Напярэдадні гастроляў мы пагутарылі з маэстра Валянцінам ЕЛІЗАР'ЕВЫМ.

Балет як візітоўка, або Тэатр, за які варта змагацца

— Валянцін Мікалаевіч, для Беларускага балета гэта нібыта ўжо традыцыя: сустракаць Новы год не дома, не ў Беларусі...

— Не ведаю, добрая гэта традыцыя ці не, але Новы год мы апошнім часам — чацвёрты раз ужо! — сустракаем па-за сценамі роднага тэатра і далёка ад дома. Летась, залетась былі ў Пекіне, сёлета гастролі ў Карэі. Там выступаем упершыню і з навагоднім падарункам — спектаклем "Шчаўкунчык". Менавіта гэты балет выбралі карэйскія арганізатары гастроляў.

— Дзіўна, што ёсць яшчэ краіны, якія вы можаце наведаць упершыню.

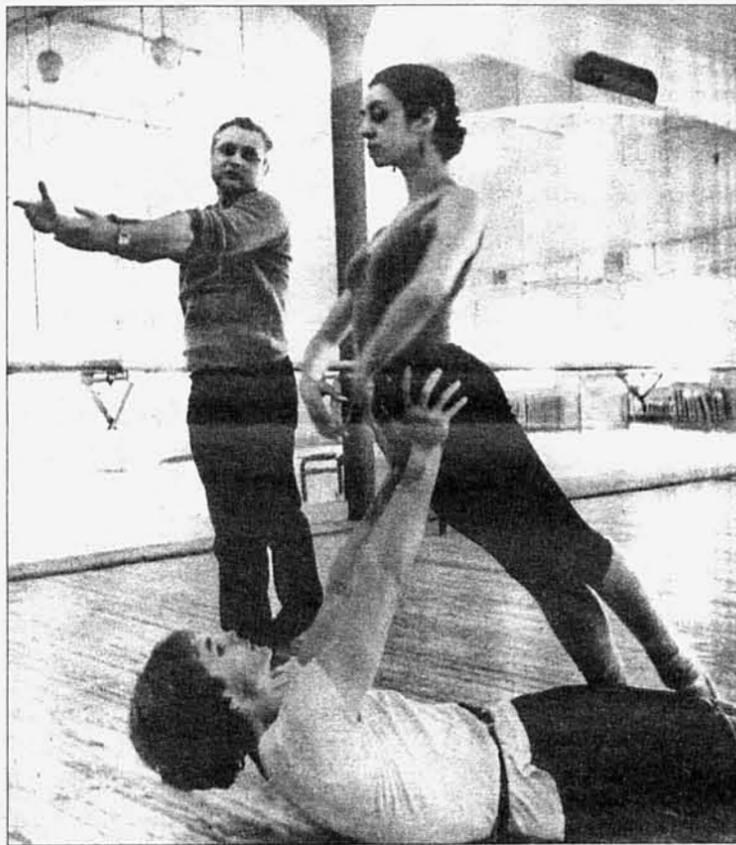
— Азію мы, бадай, усю аб'ехалі. У Кітаі, напрыклад, былі неаднаразова, з улікам і Сінгапура, Тайваня, Ганконга. Па Еўропе давалася паездзіць. Не былі мы, бадай, толькі ў Аўстраліі, у Амерыцы і ў Акіяніі.

— І ў Антарктыдзе!

— І ў Антарктыдзе, вядома ж... А пасля Карэі ў нас — Кіпр. Паедзем туды ў лютым — пасля снежаньскага візіту на Кіпр нашага харэаграфічнага каледжа. У сакавіку зноў наведаем Паўднёвую Карэю, ужо са спектаклем "Рамэо і Джульета". Дарэчы, у Паўночнай Карэі мы не былі. У Камбоджы таксама... Тое, што наш калектыў аб'ехаў амаль увесь свет, і прыемна, і надзвычай важна, бо балет — візітоўка дзяржавы. Асабліва адчувалі адказнасць за гэта ў часы існавання СССР, калі, напрыклад, гадоў 20 таму іншаземцы мяне распытвалі пра Беларусь: дзе гэта і чаму назва такая — маўляў, белагвардзейцы там ці што... Я тлумачыў, што гэта — тэрыторыя паміж Польшчай і Літвой, Латвіяй, Расіяй, Украінай. За мяжой усе ведалі толькі Маскву, Ленінград. Яшчэ Грузію. І Сібір.

— Праз балет адкрывалі Беларусь... Сітуацыя, дзякуй Богу, змянілася і працягвае мяняцца. А што можна сказаць пра ўмовы вашых гастроляў?

— Гэтым разам яны ладкуюцца ў незнаёмай краіне, так што хваляванні асаблівыя за ўсё: і за гастрольны побыт, і за ўмовы сцэнічныя, і за прыём публікі. Хаця ў паўднёваўсходняй Азіі да харэаграфічнага мастацтва ставяцца трапятліва: там цудоўныя залы і галоўнае — сцэны. У Шанхаі для выступленняў нашага балета прадаставілі тэатр, што лічыцца лепшым у Азіі. У Пекіне завяршаюць будаўніцтва тэатра, які будзе найлепшы ў свеце. Уяўляеце, якія грошы ўкладаюцца ў ажыццяўленне такіх праектаў, якая ўва-

га да тэатральных устаноў!

— Дарэчы, што вядома наконт капітальнага рамонту нашага Вялікага тэатра?

— Наколькі мне вядома, вядуцца праектныя работы. Што будзе? Я не ведаю. Лягчэй, відаць, новы тэатр збудаваць, чым адрэстаўраваць гэты. Канечне ж, непакояся, што ў выпадку закрыцця тэатра і перасялення ў Палац Рэспублікі (абмяркоўваецца такі варыянт) мы страцім трупу. Дзесьці быць на птушыных правах, яшчэ і выдаткоўваючы вялізную арэндную плату... А што будзе з тымі людзьмі, якія абслугоўваюць жыццё Вялікага тэатра, працуюць білетэрамі, гэрдыробшчыкамі, электрыкамі і г.д.? Яны ж застануцца без працы.

— Могуць быць іншыя варыянты?

— У нас — не. Усе іншыя памяшканні горш за наш тэатр. І Палац — горшы, таму што гэта наогул не тэатр. Ніякай жывой акустыкі. Гук падаецца толькі праз тэхнічныя прыстасаванні, спецыяльныя носыбіты. Няма палёту музыкі, аркестра, жывога подыху, чым і унікальны тэатр. Я ўсё-ткі цешу сябе надзеяй, што нашы ўлады, усё гэта разумеючы, урэшце пагодзяцца па частках рэстаўраваць тэатр, не высяляючы калектыў адсюль, таму што... Вы ж ведаеце, у нас "канвер-

соўная" прафесія. Атрымаў дамову — з'ехаў. Платіць дзяржаўныя падаткі, і ўсё ў цябе будзе ў парадку: з пенсіяй і г.д. Гэта датычыць і музыкантаў, і спевакоў, і артыстаў балета. З такімі прафесіямі ва ўсялякай краіне наконт працы можна паразумецца, нават неабавязкова ведаць замежную мову — ні спевакам, ні аркестрантам, ні дырыжорам, ні харэографам. Ёсць свая прафесійная лексіка. Свая міжнародная мова, дзякуючы якой нашы калегі ва ўсім свеце цудоўна разумеюць адно аднаго.

— Невясёлая размова...

— Гэта не тое што невясёлая размова. Я проста ведаю, якая небяспека ў справе з капітальным рамонтам нашага будынка. Таму і гавару з вялікай трывогай.

— Падчас традыцыйнай сустрэчы з журналістамі на пачатку сезона вы даволі катэгорычна сказалі: "Я буду змагацца за свой тэатр".

— Канечне. Канечне! З-за няпэўнай сітуацыі я спектакль не выпускаю, балет "Клеапатра". Хаця ўсё ў асноўным падрыхтавана і партытура Вячаслава Кузняцова ляжыць у тэатры. Мне прапанавалі: "Валянцін Мікалаевіч, перанясіце прэм'еру "Клеапатры" на сцэну Палаца Рэспублікі, павесім у цэнтры горада вялікую аб'яву, і людзі будуць ведаць, што тэатр працуе, толькі на іншай пляцоўцы". З аднаго боку, гэта зразу-

мела: калі тэатр на некалькі гадоў пакідае сваё памяшканне, трэба гучна паведаміць людзям, што ён існуе, а не зачыніўся і не з'ехаў. А з другога боку, атрымаўся вымушаны прастой у працы над новым спектаклем, прэм'еру якога публіка ўжо чакае. Балазе, ёсць чым займацца. Выпусцілі "Легенду пра Уленшпігеля" — можна лічыць гэта або другой рэдакцыйнай балета, або творчым аднаўленнем: я многае змяніў у параўнанні з колішнім "Цілем Уленшпігелем". І, дзякуй Богу, ён мае вялікі поспех. Затым будзе "Баядэрка". Гэты спектакль не пойдзе на беларускай сцэне больш як 30 гадоў. Цудоўная класіка! Вось што важна, каб трупна трымала добрую форму: чаргаваць пошукі ў новым рэпертуары і працу над класікай.

За 30 гадоў склаўся рэпертуар у нас даволі сур'ёзны. Без пахвальбы, а проста як факт, скажу: мала ў свеце калектываў з такім рэпертуарам, які мае наш балет. Але — другі бок. Напрыклад, у Амерыцы ў трупна набіраюць лепшых артыстаў з усяго свету (праўда, праз гэта вельмі адчуваецца стыльвая стракатаць, рознасць школ). Ці ў Расіі, дзе больш як паўтарыста мільёна жыхароў: ёсць з каго выбраць. У нас маленькая краіна, іншы маштаб. І ўсё-ткі пры нашых магчымасцях мы некалькі рупімся пра ўзровень... Нават ужо два балетныя тэатры ў Мінску: апрок нашага, трупна ў Дзяржаўным музычным. Гэта вялікае шчасце для краіны, калі яна мае некалькі сімфанічных аркестраў, драматычных і музычных тэатраў; а паглядзіце, колькі ў нас калектываў народных, і нават групы мадэрн-балета з'явіліся. Краіна жыве, не сцішылася, нягледзячы на ўсе цяжкасці. Галоўнае, каб не знікла цяпелыца гэтае, жаданне працаваць, ствараць, выходзіць новыя кадры. Таму што ўсялякі застой згубны для мастацтва.

— Валянцін Мікалаевіч, вы гаворыце пра беларускую школу балета і... запрасілі выдатную салістку з Расіі, Кацярыну Борчанку.

— Гэта ж невыпадковае запрашэнне. Я ўважліва назіраў за яе выступленнямі: падалося, што яна цудоўна ўпінаецца — і ўпінаецца! — у наш стыль. І мо ў тым, як займаецца Каця, працуе, яна можа быць прыкладам для іншых балерын. Яна з выдатнай пецябургскай школы. А паколькі ля выгокаў нашага тэатра стаялі майстры пецябургскай і маскоўскай школ балета, можна лічыць, што наш стыль сінтэзуе гэтыя дзве школы. Бадай, і характарам спакойных паўночных піцерцы

“Давай кіно!”

Мроі дзесятай музы

80 гадоў таму, у снежні 1924 года, у адпаведнасці з рашэннем XIII з’езда РКП(б) пры Наркамасветы БССР было ўтворана Дзяржаўнае ўпраўленне па справах кінематографіі і фатаграфіі (Белдзяржкіно). Такім чынам, самая малая музыка, народжаная на некалькі эпох пазней за яе міфічных старажытнагрэчаскіх сёстраў, набыла на Беларусі пэўныя паўнамоцтвы і прывілеі.

На старонках “Гісторыі беларускага кіно” адзначаецца, што перад новай арганізацыяй паўсталі задачы “камерцыйна-гандлёвага” і “палітыка-асветнага” кшталту.

Што мелася на ўвазе пад камерцыйна-гандлёвай дзейнасцю? Эксплуатацыя кінатэатраў і клубных устаноў, адкрыццё магазінаў для продажу кінафотаапаратуры, арганізацыя фота-кінаатэлье, кіналабараторый, дыяпазітальных майстэрняў, будаўніцтва кінатэатраў і павелічэнне колькасці кінаўстаноў па рэспубліцы. Ды галоўнае — наладжванне ўласнай вытворчасці, г.зн. стварэнне фільмаў.

А да палітыка-асветных спраў адносіліся бясплатнае абслугоўванне чырвонаармейцаў, дзетдомаўцаў, навучэнцаў, забеспячэнне рабочых клубаў фільмамі па зніжаным кошыце, арганізацыя бясплатных сеансаў у дні рэвалюцыйных святаў, стварэнне сеткі рабочых кінатэатраў з адмысловым падборам рэпертуару, кінафікацыя вёскі і г.д. У тым ліку — забеспячэнне фільмаў надпісамі на беларускай мове.

Лозунг “Даёшь кино!” прагучаў амаль як голас таго небаракі, што галёкае ў пустэльні: нованароджанае Белдзяржкіно валодала толькі чатырма гарадскімі кінатэатрамі — у Мінску ды ў Віцебску. І гэта, вядома ж, была не адзіная праблема... Вясну 1925 года, канкрэтна — 16 красавіка можна лічыць пунктам адліку яшчэ адной гісторыі з рыводу айчынай “фабрыкі мрояў”. У той дзень кінакамітэт пры агітацыйна-прапагандысцкім адзеле ЦК КП(б)Б прыняў пастанову “О засьёмке хроники Белоруссии”. У ёй гаварылася пра неабходнасць фіксаваць на стужцы хроніку жыцця рэспублікі, трымаючы пад увагай найважнейшыя гаспадарчыя, культурныя, бытавыя ўстановы, а таксама “прыродныя места, сьезды Советов и разные совещания”.

1 мая 1925-га — першы дзень хронікальных здымак. У выніку гледачы атрымалі магчымаць пабачыць дэманстрацыю працоўных і вайсковы парад у Мінску, святочныя народныя гуляні.

Першы беларускі мастацкі фільм выйшаў на экраны пры канцы 1927 года. І гэтую дату таксама можна лічыць знакавай для нашага кінематографа, вызначаючы юбілейныя вехі ў яго гісторыі. Між іншым, першынец, імя якога — “Лясная бэль”, уваходзіць у лік лепшых беларускіх твораў для экрана як сапраўдная класіка. Працаваў над ім выдатны майстра, рэжысёр Юрый Тарыч на аснове сцэнар’я, напісанага ў сааўтарстве з Міхасём Чаротам паводле апавесці гэтага пісьменніка “Свінапас”...

Гісторыя беларускага кіно, вядома ж, — з’ява жывая, часавыя межы якой досыць шырокія і рухомыя. І каб згадкі ды развагі пра яе не ператварыліся ў бясконцае размову, зазірнем яшчэ раз у сёлёны календар.

17 снежня — менавіта на гэтым календарным лістку пазначаны Дзень беларускага кіно. Сёлета з ім спалучылася юбілейная дата: “80”. Больш як паўтысячы ігравых стужак айчынай вытворчасці выйшла ў свет за гэты час. Лепшая з іх, як прынята казаць, — яшчэ наперадзе. Але і сярод створанага ёсць нямала работ, цікавых паводле задумы і творчага ўвасаблення, звязаных з імёнамі рэжысёраў, апэратараў, мастакоў, актэраў, кампазітараў. Вось толькі некаторыя: Ю.Тарыч, У.Корш-Саблін, Л.Голуб, В.Тураў, А.Карпаў, Б.Сцяпаню, В.Чацверыкоў, М.Пташук, Ю.Марухін, А.Аўдзееў, І.Дабралюбаў, В.Нікіфараў, Л.Нячаеў, В.Рубінчык, Д.Зайцаў, Т.Логінава, Н.Суханова, Ф.Кучар, Э.Садрыеў, Ю.Ялхоў, А.Яфрэмаў... Хтосьці прыгадае зараз і назвы: “Дзяўчына спяшаецца на спатканне”, “Мядзведзь”, “Маё каханне”, “Чырвонае лісце”,

блізкія да беларусаў; у Маскве люд зусім іншы.

— **Давайце, Валянцін Мікалаевіч, усё-ткі пра Новы год пагаворым: ён уваходзіць у нашу свядомасць з маленства і для многіх на ўсё жыццё застаецца самым любімым і абавязкова сямейным святам. Але калі вы з’езджалі на гастролі...**

— Талды часцей за ўсё ў пераднавагодні вечар у нас быў спектакль. У Азіі, вядома ж, свой календар, і Новы год з нашым не супадае. Але ў знак павагі да еўрапейскіх традыцый для нас ладзілі даволі ўрачыстую вячэру. Аднак пасля спектакля ўсе вельмі стомленыя, таму пасеўшы, пагаманіўшы трохі мы спыталіся адпачываць. Дый розніца ў часе: да дванаццаці трэба 7 гадзін сядзець, чаканьне... У Карэі на 31-га плануецца аж два спектаклі: апроч ве-

члішча імя Ваганавай (цяпер Акадэмія рускага балета). Потым гэтак жа нязмушана паступіў у Ленінградскую кансерваторыю. Набыў прафесію балетмайстра.

У мяне ў жыцці не было прымусу. Кожны мой крок быў абсалютна натуральны, не супраць маёй волі. Перада мной жыццё не ставіла перашкод: я спакойна і ў вучылішча паступіў, і ў кансерваторыю, і студэнтам 3 курса выйграў Усесаюзны конкурс. Ніколі не рабіў над сабой прымусу, і ставіў, што хацеў, і цензуры ніякай не адчуваў. Заказныя спектаклі ставіў толькі за мяжой: у Японіі, Турцыі, Польшчы, Югаславіі. Рэпертуар для нашай сцэны заўсёды выбіраў сам. І пшчаслівы, што ўсё жыццё займаюся сваёй улюбёнай справай. Вядома, творчасць выма-

ляся 30 гадоў, — узяць ды кінуць? Немагчыма проста! Сэрца разрываецца, калі пра гэта падумаеш. Хаця ў нашай прафесіі ёсць людзі іншага складу. Вядомы ўсім Раду Паклітару, мой вучань, адзначаецца непаседлівасцю. Такі “недамашні”, бяссямейны вандроўнік, увесь час на колах, і ў гэтай стыхіі цудоўна сябе пачувае. Я ж сябе яшчэ і дырэктарскімі абавязкамі “прывязу” — у той час, калі трэба было ратаваць тэатр ад развалу, калі Вялікія тэатры ў былых саюзных рэспубліках перажывалі крызіс і многія ўрэшце зачыніліся. Сёння Нацыянальны тэатр балета Беларусі — адзіны на постсавецкай прасторы, які працуе прынышова па-новаму, паводле прагрэсіўных заходніх узораў.

— **Балет жа і волю сваёй прыроды — мастацтва малых, вымагае пастаяннага абнаўлення...**

— Ведаецца, мяне радуе з’яўленне таленавітай моладзі, сённяшняга генерацыя салістаў. Оля Гайко, Людміла Кудраўцава, Каця Борчанка, Марына Вежнавец; Саша Бубер, Ігар Артамонаў. Зусім новыя імёны — Коля Радзюш, Алег Яромкін. А старэйшае пакаленне, развіваючыся са сцэнай, паспяхова рэалізуе сябе ў педагагічнай або ў рэпетытарскай дзейнасці, а некаторыя знаходзяць працу ў мімансе або ўладкоўваюцца ў абслуговых “цэхах” тэатра. Сёння і ў агульнаадукацыйных школах актыўна ўводзяцца заняткі харэаграфіяй і спецыялістаў там бракуе. Так што на рынку працы для нашых малых пенсіянераў (што такое “заслужаны адпачынак” у 37-гадовым узросце?) справы ёсць.

— **Валянцін Мікалаевіч, напярэдні Новага года з’яўляецца традыцыйны клопат: падарункі “пад ёлачку”. Што-небудзь прывозіце з гастролі?**

— Здаецца, сёння ўжо няма нічога такога, што немагліва знайсці на міжскіх рынках. Усё ёсць. Таму з-за мяжы балет прывозіць... толькі грошы. А сувеніры? Я ўсё жыццё збіраю спецыяльную літаратуру пра балет. Зусюгу свету я вязу кнігі. Цяжкая справа! Важкі багаж, рукі адрываюць... Але вось гэта для мяне — святое. І завязваю: калі памру, гэты збор прайойдзе ў дар нашай Нацыянальнай бібліятэцы. У бібліятэку бракуе грошай для набыцця дарагой спецыяльнай літаратуры. Дзесяць пакідаць у спадчыну літаратуру пра балет не мае сэнсу: яны не захапіліся музычным тэатрам, не пайшлі ў прафесію бацькоў. Адсюль — такое маё рашэнне. Але пакуль жыўу — карыстаюся гэтымі ўнікальнымі кнігамі сам. Апроч іх, маю калекцыю лепшых узораў сусветнай класічнай музыкі. І калекцыю тэатральнага жывапісу, у якой ёсць работы многіх вядомых сцэнографуў музычнага тэатра.

— **Новы год, а там — і новы сезон...**

— Не п’гайдзеце пра планы! Мы не ведаем, дзе будзем у новым сезоне працаваць, не ведаем, што планавалі ў сувязі з гэтым.

— **А тым не менш...**

— А тым не менш, заўжды настрайваемся на творчасць!

С.БЕРАСЦЕНЬ

На здымаках: народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі прафесар В. Елізар’еў; на рэпетыцыі з Н. Анінішвілі і А. Ліпавам у Вялікім тэатры СССР (1976 г.); Парыж ЮНЕСКА, Ю. Грыгаровіч уручае В. Елізар’еву прыз “Бенуа дэ ля данс” (1996г.).

Фота забяспечана аўтарам і М. Замулевічам

чаровага, ранішні для дзяцей.

— **Музыканты, напэўна, могуць сабе дазволіць крышачку расслабіцца на свята, ваша прафесія вымагае “строгага рэжыму”.**

— Так. Ніякага паслаблення, павінна быць вельмі строгая дысцыпліна. Ніякіх алкагольных “возліяньняў”: усё ў меру. Бо адзін дзень, прапушчаны ў працы нават па здавальняючай прычыне, вымагае ад артыста балета цэлых тры дні толькі на аднаўленне, на тое, каб увайсці ў форму. А наогул, Новы год вельмі дарагі майму сэрцу. Калі мае дзеці яшчэ маленькія былі, як мы ёлачку ставілі, як яны чакалі падарункаў, як ладзілі ля ёлкі свята, спявалі! Аднойчы сябры зрабілі нам сюрпрыз: прывялі сапраўдных калядоўчыкаў, і дзеці спявалі беларускія калядкі.

— **А нейкі адметны Новы год з вашага дзяцінства памятаеце?**

— Я ж нарадзіўся ў Азербайджане, у Баку, дык там і снегу не было, і ёлачных кірмашоў. У дамах мала дзе ставілі ёлку (у горалдзе, праўда, стаяла, у школе таксама). Краіна, вядома, мусульманская, традыцыйны Новы год святкавалі ўвесну. Вось і ўсе ўспаміны.

— **Потым вы паехалі вучыцца ў Расію, у тагачасны Ленінград, і там было ўжо інтакі...**

— Так, было і шмат снегу, і маразы, і ўпрыгожаныя ёлка ў інтэрнаце, дзе жылі мы, навучэнцы Вагануўскага вучылішча.

— **Дарэчы, звязць жыццё з балетам: што паўплывала на гэты ваш выбар?**

— Танцам я захапіўся ў вельмі малым узросце. У нас літаральна ўвесь двор танцаваў — проста павальнае захапленне было. У дзіцячай самадзейнасці ўдзельнічаў. Самае галоўнае, што вельмі прыхільна глядзелі на гэта мае бацькі. Яны не перачылі, калі я, займаючыся ў самадзейнасці, паступіў у Ленінградскае харэаграфічнае ву-

гае працы і фантазіі...

— **Мастак, асоба, індывідуальнасць — і заўсёды з калектывам: творчая праца, пасада мастацкага кіраўніка — дырэктара тэатра, які вы любіце, у якім ведаеце усё і ўсіх. Увесь час на людзях. Хіба ж лёгка гэта спалучаецца?**

— Ну, як з калектывам? Я вельмі люблю і самоту. Калі задужа доўга кантактаваць з калектывам, узнікае патрэба ў адзіноце. Я люблю пабыць адзін, люблю пабыць у колесямі. Наогул, каб прядумаць стварыць штосьці, трэба пабыць аднаму. Калі ты ў калектыве, дык увесь час увага распіляецца, хтосьці яе адцягвае, нешта замінае засяродзіцца. Іншая справа — застацца самасам са сваімі думкамі, каб ніхто не замінаў і не турбавалі побытавыя праблемы.

— **Але ж, як вядома, у вас у сям’і неардынарная сітуацыя: жонка таксама індывідуальнасць творчая, рэжысёр, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага тэатра оперы — Маргарыта Ізворска. Яна, пэўна, таксама калі-ніколі мае патрэбу схавання ад побытавых праблем...**

— Нам вельмі дачка дапамагае. “Цэмент” нашага дома. Усё ўмее рабіць. І сэрца бязмежна добрае... Хаця, вядома ж, усе мы клапоцімся адно пра адное, кожны стараецца падтрымліваць, наколькі мажліва.

— **Ганна, дачка, таксама працуе ў тэатры?**

— Мая памочніца па міжнародных сувязях. Скончыла Мінскі лінгвістычны ўніверсітэт, стажыравалася ў Грэцыі, у Афінскім ўніверсітэце. Ведае грэчаскую мову, англійскую, нямецкую, балгарскую, рускую, беларускую... Сын таксама лінгвіст, але працуе за мяжой.

— **Валянцін Мікалаевіч, не сакрэт жа, што і вас ужо неаднаразова запрашалі на працу ў іншыя краіны.**

— Ведаецца, усё “прырасло” тут, у Беларусі. Тое, што ствара-

“Гадзіннік спыніўся апоўначы”, “Дзяўчынка шукае бацьку”, “Хто смяецца апошнім”, “Я родам з дзяцінства”, “Праз могількі”, “Дзяржаўная граніца”, “Вянок санетаў”, “Людзі на балоце”, “Знак бяды”, “Прыгоды Бураціна”, “У жніўні 44-га...”, “Анастасія Слуцкая”... Хтосьці дадаць імёны знаных беларускіх кінадакументалістаў: І.Вейнаровіча, Ю.Лысятава, Р.Ясінскага, А.Алая, В.Дашука, А.Карпава, С.Лук’янчыкава, М.Жданоўскага, М.Гарулёва, Г.Адамовіча, Ю.Хашчаваскага... Або нагадае пра міжнародныя поспех айчынных аніматараў, сярод якіх І.Волчак, І.Кадзюкова, А.Турава...

Першыя выпускі беларускай кінахронікі спыніліся да гледача, бо адзін ты матэрыял пасылалі ў Маскву для праўкі ды друку. Толькі пры канцы 1925 года было набыта за мяжой найноўшае па тым часе абсталяванне для ўласнай лабараторыі Белдзяржкіно. За цяперашні “Беларусьфільм”, вытворчую базу якога выкарыстоўваюць нават замежныя рэжысёры, у пэўным сэнсе не сорамна: з 90-х гадоў тут ажыццяўляюцца пераход на сучасны ўзровень тэхналогіі. Што да творчага прадукта “фабрыкі мрояў”...

Казачныя мроі пакуль, бадай, пераважаюць над казачнымі ўражаннямі ад рэальнай кінематографічнай творчасці. Але галоўнае — да гэтай творчасці з’явілася ўвага і цікавасць: як афіцыйная, так і глядацкая. Так што ёсць перспектыва. Ёсць надзея на... новыя мроі, у тым ліку — інспіраваныя вобразамі нацыянальнай гісторыі ды літаратуры. (Працягваюцца здымкі фільма паводле ваеннай прозы І.Шамякіна, разглядаецца практ першага маладзёжнага серыяла паводле “Трох талераў” А. Федарэнкі). Прыхільнікам дзесятай музы застаецца толькі прычкаць паспяховага ўвасаблення гэтых кінамрояў на экране.

С.БЕРАСЦЕНЬ
Фота забяспечана аўтарам

Тутэйшы Дзед Мароз

Большасць людзей ставіцца да Дзеда Мароза як да міфа. Гэта, прабачце, дылетанцтва. Наведаўшы яго, пераканаўшыся ў ягоным існаванні і існасці — мы ўяўляем, у чым розніца паміж намі і чытачамі. Нашы падпісчыкі вераць у казачнага Дзеда Мароза, а мы ўведалі яго як кампетэнтнага суразмоўцу. Сур'ёзныя пытанні — і такія ж адказы; у гэтым матэрыяле — усё, што вам хацелася ведаць пра сп. Мароза, але баяліся пра тое спытаць... Мы ж не набаяліся — і спыталі.

Забавна ці не вельмі, але ўладар навагодніх настрояў і эмоцый — Дзед Мароз усяе Беларусі — шмат стагоддзяў жыве літаральна... пад елкамі ў непраходных дубровах галоўнага нацыянальнага запаведніка. Пакуль у 2003 годзе дзяржаўная ўлада не загадала забяспечыць гэтую важную асобу жыллем. Вы не проста кватэрай у шматпавярховіку, а самай шыкоўнай сядзібай.

Сказана — зроблена. Напрыканцы снежня мінулага года сп. Мароз адзначыў наваселле — і ўзяўся за працу. А напрыканцы гэтага снежня мы завіталі да яго ў госці з рэдакцыйным заданнем.

Такая ж адказнасць, як і дзяржаўнае кіраванне

— Вядома, што Канстытуцыя РБ прадугледжвае раздзяленне ўлады на тры галіны. Гэта афіцыйна. Неафіцыйна выдзяляюць чашвёртую — журналістыку. Ці можна вас залічыць да пятае галіны?

— Так, адназначна. Сфера нашай кампетэнцыі — людскія настроі, у тым ліку і дзіцячыя. Калі ўрад — крыі Божа, канечне — не спраўляецца з выкананнем нейкіх там эканамічных паказчыкаў, дык то не вельмі такая катастрофічная бяда, калі мы дазволім сабе нейкую памылку, дык людзі застануцца без казкі — і гэта ўжо будзе недаравальна.

Таму, даруйце мне маю няціпласць, але я назваў бы дзедмарозства першай па значнасці галіной. Тым больш, на гэта ёсць пэўныя гістарычныя падставы.

Справа ў тым, што ўсе мы, Дзяды Марозы, маем агульнага прабацьку — св. Мікалая. Гэты святы жыве задоўга да таго, як з'явіліся заканадаўчая, выканаўчая і судовая ўлады, як аформілася журналістыка ў вядомым нам выглядзе. Таму мы і ёсць першай галіной, хоць людзі часам гэтага не заўважаюць. І тое, што вы пра гэта ўзгадалі, нам вельмі імпануе.

— Распавядзіце трохі пра ўладу, якой валодаеце... Ці рэгулюеца яна нейкімі спецасаблівымі заканадаўчымі актамі?

— Не. Тут усё залежыць выключна ад Дзеда Мароза. Мы працуем адмыслова ў кожнай сітуацыі. У адпаведнасці з тым, хто да нас звяртаецца, мы павінны хутка рэагаваць на патрабаванні грамадскасці. Бо ўсе жадаюць бачыць у ролі Дзеда Мароза выканаўцу сваіх жаданняў: трэба задаволіць дзятву, пацешыць дарослых, якіх таксама шмат прыязджае... У гэтым сэнсе мы выконваем ролю "місіянераў", бо дапамагаць блізкаму (г.зн., любому чалавеку) — вось наша, дзедмарозаўская, задача. Яе немагчыма ўВАГНАЦЬ У РАМКІ нейкіх там правілаў.

— Ці сапраўды вы можаце кіраваць прыродай, надвор'ем? І наколькі складаная гэта справа — менеджмент прыроды?..

— Вядома! Але я ж Дзед Мароз, а мароз — таксама права прыроды. Ну, вось такі прыклад. У мінулым годзе, 31-га снежня, да абеду, ішлі да нас першыя наведвальнікі, а снегу не бачылі. І наўпрост ставілі пытанне: Дзядуля Мароз, а будзе зима ў гэтым годзе, ці не? Я кажу: будзе. Калі? — пыталі мяне. Я кажу: вось сёння і будзе. І роўна а чашвёртай пайшоў снег, які не пераставаў падаць на працягу двух сутак. І зима ўсталявалася адразу пасля 31-га снежня...

— Значыць, можна казаць: вашыя абяцанні не носяць папулісцкі характар, а сапраўды задавальняюць жаданні насельніцтва...

— Наглядны прыклад я вам прывёў: у мяне былі сотні сведкаў, што я паабяцаў зиму ў пэўны дзень, і менавіта ў той дзень снег выпаву.

"Вострыя" пытанні

— Адкуль вы паходзіце? Увогуле, ходзяць розныя чуткі на гэты конт: адны кажуць, што ваша радзіма — Вялікі Усцюг (і ў якіх адносінах вы з "усцюжым" Дзедам Марозам?), іншыя даводзяць, што вы іммігрыравалі з Захаду...

— Усе мы, Дзяды Марозы, з'яўляемся марозамі сваіх мясцінаў. Яшчэ гадоў пяць таму было невялікае раз'яднанне між намі, і кожны прэтэндаваў на тое, што, менавіта ён

з'яўляецца галоўным, сапраўдным Дзедам Марозам. Фіны настойвалі, што ў іх Раваніене ён жыве, расіяне пярэчылі, што ў іх самы галоўны — маўляў, у Расіі ж столькі паўночных тэрыторый! Аднак для вырашэння гэтых спрэчак існуюць міжнародныя форумы Дзядоў Марозаў (у мінулым годзе ён праходзіў у Капенгагене, дагэтуль — у Маскве). Дык вось, на апошнім кангрэсе мы вырашылі, што кожны Дзед Мароз павінен быць сваім,

адмыслова для тае тэрыторыі, на якой жыве. Так што я тутэйшы. А адносіны — і з Санта-Клаусам, і з расійскім Дзедам Марозам — самыя сяброўскія.

— Дарэчы, накіт сэра Клауса... Ходзяць чуткі, што вы заключылі з Санта-Клаусам сакрэтны пакт аб падзеле сфер уплыву на еўрапейскім кантыненте. Як можаце гэта пракаментыраваць?

— Упершыню чую такое. Напэўна, гэта хтосьці штосьці няпэўна вытлумачыў... Альбо проста нейкая там правакацыя ці інсинуацыя. Мы тут не чулі такога. Ніякіх пактаў пра перадзел не было і не плануецца. Акрамя таго, вы ж ведаеце, што Санта-Клаус наведваў тры гады таму Вялікі Усцюг... І наадварот, быў падпісаны не пакт, а дамова — аб узаемнай дапамозе.

— Вы ўзгадалі пра тое, што кожны Дзед Мароз з'яўляецца спецасаблівым "лакальным" Дзедам Марозам сваёй краіны. Ці можна на гэтай падставе сцвярджаць, што не існуе такой Транснацыянальнай Карпарацыі Дзядоў Марозаў, якая б дыктавала ўсім свае ўмовы?

— Я ўжо казаў, што Дзед Мароз — фігура інтэрнацыянальная, ён павінен жывць у сяброўстве з усімі, не толькі іншымі Дзядамі Марозамі, а з усімі, хто падтрымлівае казку, любіць яе. У гэтым сэнсе мы імкнемся ні ў якія блокі не ўступаць. Нідзе зараз вы не знойдзеце аніводнага Дзеда Мароза, які б удзельнічаў у нейкай палітычнай акцыі. Дзед

Мароз вышэй гэтага. Ён — у баку ад палітыкі.

— Аднак як вы ставіцеся да культурнай глабалізацыі?

— Давайце ўладкаваць: што вы разумееце пад тэрмінам "культурная глабалізацыя"?

— Змешванне культур, да прыкладу...

— Я — за змешванне, таму што кожная культура павінна дадаваць, насычаць любую іншую культуру.

— Усім цікавіць: які зробак у Дзеда Мароза?

— Справа ў тым, што мы ўсе, Дзяды Марозы, людзі забяспечаныя ўжо, і працуем выключна дзеля дапамогі бліжняму, і ў якасці аплаты атрымліваем толькі маральнае задавальненне.

вас кантакты з Прэзідэнтам? Мабыць, вы неяк раіцеся.

— Насамрэч, Аляксандр Рыгоравіч з'яўляецца ініцыятарам стварэння гэтай сядзібы — і за прытулак я яму шчыра ўдзячны. Прэзідэнт ужо наведваў нас, і яшчэ хутка прыедзе, таму ён заўсёды ў курсе спраў на сядзібе.

Калі быў тут апошні раз, то так і спытаў: "Чым яшчэ магу дапамагчы? Дапамога будзе аказана любая". А што да парадаў... Усё ж такі, кожны з нас — спецыяліст у сваёй галіне ўлады, і таму кожны займаецца сваімі справамі.

А ўвогуле, Дзед Мароз, я ж кажу, у баку ад палітыкі павінен знаходзіцца.

— Вось вы тут прэтэндуеце на апалітычную ролю. А ці мае права Дзед Мароз быць апалітычным?

— Так, канечне. Дзед Мароз павінен быць апалітычным. Таму што ён — казка. Гэта свет дзіцінства. Дзеці вырастаюць, робяцца дарослымі — але каб вы бачылі, як яны радуюцца, калі бачаць перад сабою Дзеда Мароза! Гутарыць са мной, фатаграфуюцца. Бо кожны хоча пабыць з казкай як мага даўжэй. І, развітваючыся з нашымі гасцямі, я заўсёды кажу: "Верце ў казку — і ў Дзядулю Мароза. І ўсё ў нас атрымаецца".

— Ці існуе нейкая асабліва грамадзянская пазіцыя ў Дзеда Мароза? Грамадская, нацыянальная?

— Ведаеце, сюды едуць прадстаўнікі розных дзяржаў. За год існавання рэзідэнцыі нас наведвалі турысты з сарака шасці краін. Зразумела, адусюль пішуць лісты — у тым ліку з Лапландыі, Ізраіля і іншых мясцін, якія даволі далёка ад Беларускай пущы. Менавіта таму мы стараемся заняць наднацыянальную пазіцыю...

— Маральны аўтарытэт Дзеда Мароза: як ён ствараецца?

— Цяжка сказаць, паколькі Дзед Мароз — гэта не імгненна з'ява, а гістарычная, шматвяковая, таму прасачыць стварэнне аўтарытэту немагчыма. Дзед Мароз узнікае тады, калі зносіны паміж краінамі яшчэ не такія палітызаваныя. Можна, таму мне і лёгка працаваць, бо аўтарытэт мой — ужо высокі. Да таго ж, я заўсёды выконваю абяцанні. Да статкова мне сказаць, што "будзе так", і ўсе вераць: менавіта так яно і будзе.

— Ці верыце вы ў асабістую незалежнасць Дзеда Мароза?

— Веру, бо я і сам ёсць абсалютна незалежным Дзедам Марозам.

Ну, напрыклад. Я вас вось пакадаў зараз. Мяне паклікалі — і я пайшоў. Хоць мог, канечне, спаслацца на тое, што ў мяне, маўляў, журналісты тут, і адкласці аўдыенцыю. Але народ чакаў — і я пайшоў, а вы з разуменнем да гэтага паставіліся. Гэта — мая вотчына, так бы мовіць. Так што я магу дазволіць сабе тое, што не кожны прасты смяротны, маючы сваіх начальнікаў, дырэктараў. У мяне ж абсалютна незалежны выбар. Які, дарэчы, заўсёды на карысць людзям.

...Наша гутарка праходзіла ў сядзібе Дзеда Мароза і набліжалася ўжо да "экватара", калі раптам з вуліцы пачуліся людскія галасы. Народ настойліва патрабаваў "Дзеда Мароза", і наш суразмоўца папрасіў выбачыць яго, таму што "праца ёсць працай".

Хвілін праз дзесьці размова аднавілася, але мы, з натуральным журналісцкім спрытам, незаўважна паспелі падслухаць, як госці сядзібы нахвальваюць убранне сп. Мароза. І тут ён нарэшце "прагаварыўся", што якая-нікая, а канкурэнцыя з Санта-Клаусам існуе...

Ну, у Санта-Клауса, па-першае, увогуле глядзець няма на што. У яго толькі адзінае убранне на ўвесь год. У мяне ж шмат — ёсць строі вясеннія, зімнія, асеннія...

Улада і незалежнасць

— Інстытут прэзідэнцтва існуе на Беларусі з 1994-га, а інстытут дзедмарозства — толькі з мінулага года. Аднак агульнавядома, што вельмі важныя кантакты лідэраў. Ці бываюць у

Марына ЦЯРЭШЧАНКА,
Мікалай АНШЧАНКА

Фота аўтараў

Калля Дня

Мікола ШАБОВІЧ

Прасвятэнні

Раісе Баравіковай

Ля Бадака і ля Гардзея
 Душой і цела маладзее.
 Калі ж які загляне гасць:
 — Ну, як вам наша “Маладосць”?
 І так усмешкай прывітае —
 Хто ў не чытаў, той прачытае.

P.S.
 Гардзеў вузел развязала,
 Зноў з Бадаком свой лёс звязала.

**Анатолю
 Зэкаву**

І да работы, і да гуляў:
 Як гусь з вады —
 і сух, і цэл!
 Мянущу ўзяў сабе
ПРЫЦЭЛ

І б’е без промаху
 з дзвюх руляў:
 То некага за чуб скубе,
 то парадзіруе сябе.

**Леаніду
 Маракову**

Радкоў напісана багата,
 Выходзяць кнігі пакрысе.
 Шчыруе ноччу ён зайзята,
 Днём — у рэдакцыі нясе.

Як хтось зайважыў з сябрукоў:
 “Куды ні прыйдзеш —
 Маракоў!”

**Леаніду
 Галубовічу**

Пра вершы ўласныя забыў,
 Руку на крытыцы набіў.
 Спазнала аўтараў нячала
 Руку “набітую” ЛеГала.
 Бывала, ўваліць, як каню...
 Ён дасць і ў “Полымі” агню!

Кастусю Жуку

Ты да “Галгофы” змог
 Прыйсці, хоць і не Бог.
 Пісаць ці лёгка строфы,
 Скажы, пасля “Галгофы”?

Уладзіміру Карызну

Ніякі не Чумак, не Кашпіроўскі, —
 Стварыўшы песень цэлую сям’ю,
 Зачараваў і горад ён і вёску —
 Усе спяваюць “Зорачку маю”.

**Уладзіміру
 Ермалаеву**

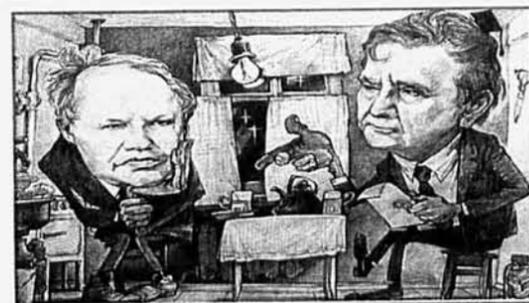
Ён літпрыстойны зблізку
 і здаля,
 Ды ў эпіграмы
 не шкадуе перцу.
 Скажаў нам:
 “Дулі будучь апасля”,
 А не скажаў:
 пад нос ці на талерцы.

Павалу Зьмітруку

Зьмітрук — паэт амаль народны,
 На Карла Маркса чымсь падобны.
 З усіх газет яго партрэты
 Глядзяць зімой, вясной і летам.
 Далёка пойдзе, далібог,
 Нат “сямікніжжа” выдаць змог.
 Чытач зрання ў кнігарні прэца:
 — А дзе ж сем кніг?
 — Ды ў выдавецтве...

Паўлюк, па шчырасці скажы,
 Ці дачакаемся “Хінжы”?

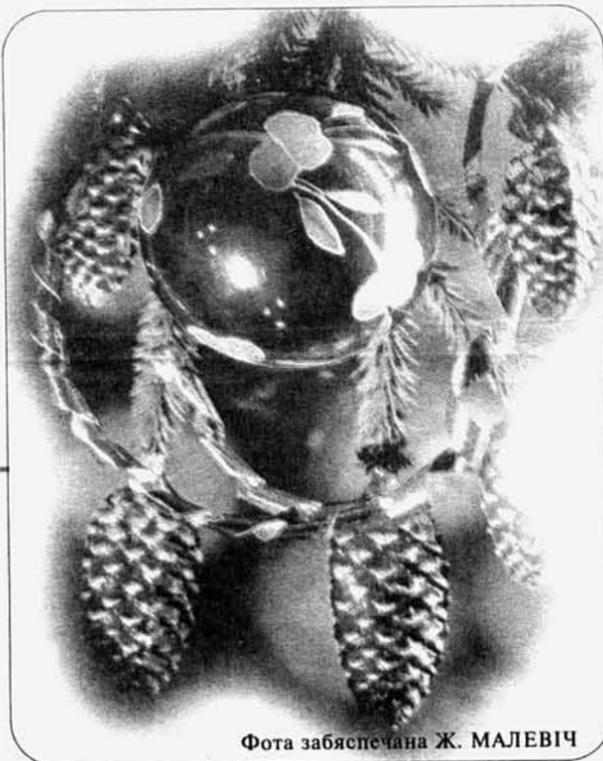
Юген МІКЛАШЭЎСКИ

Гісторыя вершатвора

Пісаць пачынаю ўсё горш і і горш —
 Пара выбіраць акадэмікам.
Максім Танк

Ззяюць зоркі ў сусвеце халодным,
 Ды адтуль іх няпроста дастаць.
 Той, хто марыў назвацца народным,
 Акадэмікам думае стаць.

Ну, а той, хто ім стане, ніколі
 Не парушыць наладжаны мір?
 Ён, сумуючы, марыць міжволі
 Пра спакой і пра свежы кефір.

Фота забяспечана Ж. МАЛЕВІЧ

Усе малюнкі Паўла КАРПОВІЧА

Янусь МАЛЕЦ

**Міколу
 Шабовічу**

Шмат пісаў ён
 пра каханне,
 Цалаванне, мілаванне
 У асеннім лістабоі
 З той чарнявай і не тою...
 Падмануў дзяўчат
 мо трыста
 І даў драла ў...
 парадысты.

Эх, Мікола ты,
 Мікола,
 Ці надоўга ў цэх вясёлы?
 Бачыш, гурт дзяўчат ідзе
 І крычыць:
 “Шабовіч дзе?”

**Марыі
 Шамякінай**

Марыя! Ў профіль і анфас
 Заўсёды рады бачыць Вас!

Віктару Шніпу

Не здрадзіць
 Музе ён і Людзе.
 Калі ж якая ў дэкальтэ
 Запрэзентуе смела
 грудзі —
 Ён не заблытаецца
 ў блудзе,
 Прашэпча:
 “Ё-пэ-рэ-сэ-тэ” —
 І зноў пра жонку
 думаць будзе.

Пётр СЯМІНСКИ

Помста

Ты ў рукі бяры свае вочы —
 Сколькі будзе сустрач...
 І здаецца не будзе разлукі,
 Калі ўслед ляцяць
 твае рукі.

Алег Салтук

Я стамлюся
 ў блудзе
 І скажу табе:
 “Не!”

Сіліконовыя грудзі
 Не кідай ў мяне.
 Кінь парык
 ты мне р’яна,
 Штучных сківіц
 снарад
 І ад энку зламаны
 Слухавы апарат.
 Каб пачуць
 мае стогны,
 Кінь мне вока са шкла
 І гумовыя сцёгны
 Хай ляцяць,
 як страла!”

Анатоль ЗЭКАЎ

Не лезь...

Не распальвай свае пяшчоты,
 Маіх рук, жадэён, не чапай.

Вольга Курганіч

Не спакушай мяне,
 каханы,
 І з пацалункамі не лезь.
 Табе распальвацца зарана,
 Бо ты і так трымціш увесь.

Чаму ж такі ты нецярылівы:
 Давай цяпер —
 і хоць памры.
 Нібыта выпіў куваль піва —
 І шал хлапечы завірыў.

Пастой крыху,
 угаманіся,
 Яшчэ для гэтага не час.
 Няўжо ты, любы мой,
 баішся,
 Што ў нас усё ў апошні раз?

Валер ЯТРОВІЧ

Сумненне

Я гаварыў...
 А голасу, ахрыплага і дзікага,
 Ніхто не чуў, ніхто
 не разумееў...
Навум Гальпяровіч
 Каторы год складаю вершы,
 Як аўтамат, страчу штодня.
 Я не народны, я не лепшы,
 Але ж не горшы —
 веру я.

Ды толькі вось
 што засмучае:
 Парой апошняю мяне
 Ніхто ва ўпор
 не заўважае,
 Ніхто не хваліць,
 не кляне.
 Тугі халоднае
 трымценне
 Вярэдзіць зноўку
 мне душу.
 І працінае
 мозг сумненне:
 Мо я не тое
 ўжо пішу?

СЮЖЭТЫ ЗАКУЛІСНЫЯ

Чытачы “ЛіМа” раней мелі магчымасць пазнаёміцца з успамінамі былога дырэктара Беларускай дзяржаўнай філармоніі Георгія Загародняга. Сёння — яшчэ некалькі цікавых эпизодаў з жыцця канцэртнай арганізацыі савецкіх часоў.

Прыехаўшы за некалькі гадзін да пачатку вячэрняга канцэрта, Рыхтэр вырашыў крыху парэпэціраваць і высветліць якасць настройкі раяля. Нечакана падчас рэпетыцыі рабочы сіэны, што стаяў непаладзёк, запытаўся ў піяніста: “Святаслаў Тэафілавіч, ці задаволены вы гэтым інструментам? На ім у Лідзе граў сам Эдуард Калmanoўскі, калі прыязджаў з аўтарскім канцэртам!” Адказ славутага маэстра быў ашаламляльна простым і спакойным: “Ну,

тэатральнага і канцэртнага рэпертуару — усё павінна было ў абавязковым парадку ўзгадняцца альбо зацвярджацца ў высокіх партыйных інстанцыях. У гэтым я пераканаўся на ўласным вопыце.

Аднойчы галоўны дырыжор нашай філармоніі Юрый Яфімаў вырашыў у чарговым канцэртным сезоне пазнаёміць мінчан з новым вакальна-сімфанічным творам пад назвай “Паэторыя”, напісаным кампазітарам Радзіёнам Шчадрыным

гадзінным сутыкненні і барацьбе жыцця і смерці”. Невыпадкова некаторыя калегі Р. Шчадрына па кампазітарскай прафесіі лічылі яго новым творчым трагедыяльным і эмацыянальным безвыходным, пазбаўленым пазітыўнай асновы, хаця і напісаным рукаю вялікага майстра.

Атрымаўшы ад кампазітара нотную партытуру, Юрый Яфімаў неадкладна ўзяўся разам з аркестрам за яе ўвасабленне. Ахвотна пагадзіліся ўзяць удзел у канцэрте паэт Андрэй Вазнясенскі і вядомая спявачка Людміла Зыкіна, на якіх, уласна кажучы, і арыентаваўся ў першую чаргу Радзіён Шчадрын, калі працаваў над творам.

Адно мы зусім выпусцілі тады з-пад увагі: з-за нейкай недарэчнай выпадковасці забыліся загадзя паведаміць у ЦК партыі, што рыхтуецца выкананне “Паэторыі” ў Мінску. А запрасілі адказных партыйных работнікаў ужо на канцэрт — запрасілі за некалькі дзён да музычнай прэм’еры. Праўда, да вялікага скандалу справа не дайшла, бо канцэрт прайшоў з велізарным поспехам. Асабліва гарача прымала публіка выступленне Андрэя Вазнясенскага (які бліскуча раскрываў закладзеную ва ўласных вершах аратарскую

Раяль для Святаслава Рыхтэра

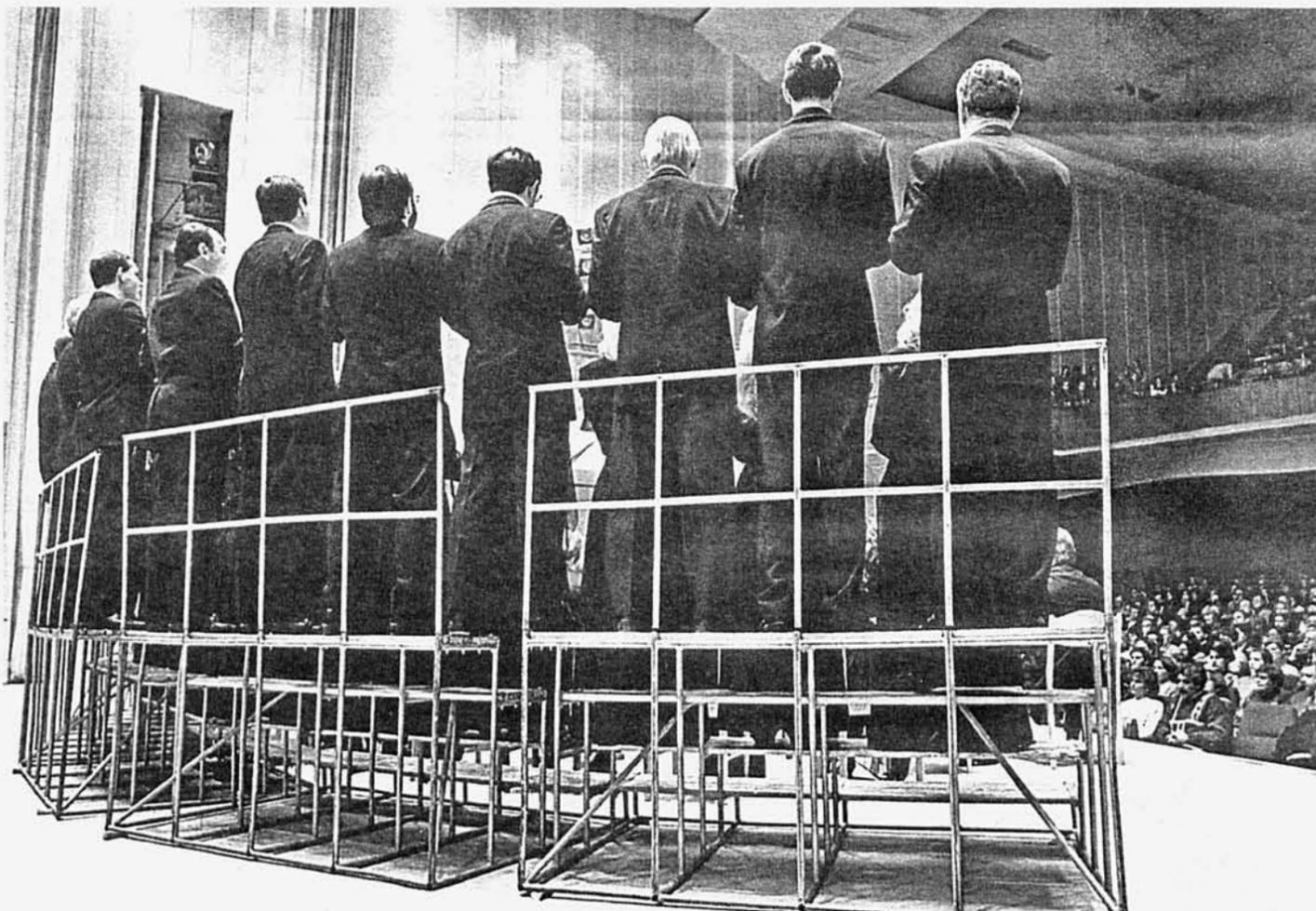
Найвыдатнейшы піяніст XX стагоддзя Святаслаў Рыхтэр, заўсёды заняты напружанай канцэртнай дзейнасцю, пастаянна гастраліраваў на ўсёй колішняй савецкай прасторы, у краінах Еўропы і ЗША. Ён шмат выступаў з сольнымі праграмамі не толькі ў вялікіх прэстыжных залах, але і перад аматарамі музыкі маленькіх правінцыйных гарадоў. Звычайна, вяртаючыся ў Маскву з еўрапейскіх гастроліў праз заходнюю мяжу, знакаміты маэстра на пару дзён затрымліваўся ў Мінску, каб выступіць з канцэртамі на сцэне рэспубліканскай філармоніі і абавязкова ў якім-небудзь раённым Доме культуры. Бо лічыў, што ў глыбіні таксама нямала меламаману, якія чакаюць сустрэчы з жывым выканаўцам класічнай музыкі.

У адзін з чарговых прыездаў на Беларусь Святаслаў Рыхтэр папрасіў філарманічнае кіраўніцтва арганізаваць яму выязны канцэрт у Лідзе. Не маў зараз сказаць, чым упадабаў наш госьць гэты горад. Але яго настойлівая просьба вельмі збянтэжыла супрацоўнікаў гастрольнага аддзела філармоніі.

— Наколькі мне вядома, у гарадскім Доме культуры, акрамя старога дапаможнага піяніна Барысаўскай фабрыкі, ніякага прыстойнага інструмента няма, — сказаў адміністратар філармоніі Рафаіл Быхоўскі. — А Рыхтэру патрэбны сапраўдны канцэртны раяль. Праўда, ёсць яшчэ інструмент у Доме афіцэраў Ліды, але ў якім ён стане — не магу меркаваць.

— Што мы тут будзем варажыць на кафейнай гушчы, — перапыніў размову намеснік дырэктара філармоніі Рыгор Паноў. — Паязджайце, Фоля, у Ліду, і там на месцы ўсё высветліцца. І захапіце з сабой рыхтэраўскага настройшчыка. Ён абавязкова вам дапаможа...

Аднак, на сцэне лідскага Дома афіцэраў музычны інструмент таксама аказаўся не лепшай якасці. Давялося Быхоўскаму ісці на паклон да дырэктара мясцовага музычнага вучылішча. Той, даведаўшыся, што ў іх горадзе ўпершыню адбудзецца выступленне сусветна вядомага піяніста, без усялякіх лішніх разоў распаралдзіўся на конт аднаго з новых канцэртных раяляў вучылішча. Тут жа інструмент пагрузілі на машыну, перавезлі і паставілі на сцэне Дома афіцэраў.

калі, як вы кажце, на гэтым раялі іграў Калmanoўскі, дык мне ў такім разе і сам Бог загадаў...” Адзіны канцэрт Святаслава Рыхтэра ў Лідзе стаўся тады сапраўдным музычным святам для ўсіх меламаману горада.

Гісторыя з “Паэторыяй”

У савецкую эпоху партыйна-бюракратычная сістэма ахоплівала літаральна ўсе сферы дзейнасці, уключаючы культуру і мастацтва. Пад пільнай увагай афіцыйных улад інтэлігенцыя пастаянна сутыкалася з валантарысцкімі метадамі кіравання творчасцю. Выданне літаратурных твораў, вятворчасць кінафільмаў, фарміраванне

на вершы Андрэя Вазнясенскага для паэта, жаночага голасу, змяшанага хору і сімфанічнага аркестра. Наша мастацкае кіраўніцтва падтрымала залому дырыжора: не збянтэжыла тая акалічнасць, што абраны ім твор, незвычайны паводле сваіх жанравых уласцівасцяў і спецыфіцы музычна-выразных сродкаў, атрымаў неадзначную ацэнку ў Саюзе кампазітараў СССР і ў апарце ЦК КПСС.

Нягледзячы на супярэчлівыя меркаванні, “Паэторыя” намаганнямі галоўнага дырыжора была ўключана ў рэпертуарны план Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра для выканання ў сталічнай канцэртнай зале. Прысвячэння тэме любові да Радзімы, “Паэторыя” уяўляла сабой “роздум мастака пра чалавечы абавязак, сумленне, памяць — перад разгорнутымі ў яго на вачах трагічнымі падзеямі ў бязлітасным, што-

інтанацыю), а таксама пранікнёныя сольныя спевы Людмілы Зыкінай.

Аднак за той выпадак кіраўніцтва філармоніі ўсё роўна атрымала папярэджанне “зверху”, каб надалей пры складанні рэпертуарных планаў мы строга прытрымліваліся партыйных устаноў і не дапускалі самавольства. А я тады падумаў: калі б пра нашы планы загадзя дазналіся вышэйшыя інстанцыі, то невядома, адбылося б выкананне “Паэторыі” ў беларускай сталіцы ці не.

Георгій ЗАГАРОДНІ

На здымках: Святаслаў РЫХТЭР падчас візіту ў Мінск; “тылы” акадэмічнай музыкі.

Фота забяспечана аўтарам, А. МАЦЮШАМ і С. Б.

З Новым, 2005 годам!

Яшчэ адзін год мінуў. Хай жа наступны, год Песня, прынясе ўсім душэўную цеплыню, радасць, моцнае здароўе.

Вельмі хочацца, каб у нашым, такім маленькім калектыве, заўсёды панавалі гумар, шчырасць, добрыя адносіны паміж калегамі.

Ірына КАЧУРКА

Усім здароўя, шчасця, кахання і пажыццёвага аптымізму! Вернай любові да Радзімы, мовы і літаратуры, як да сваіх бацькоў.

Заўсёды ведайце: лімаўцы працуюць для вас, нашы шануюныя і адданія чытачы. Фазам мы — магутная сіла, дык не будзем жа расставаліся. Дзякуй, што былі з намі цалюткі год і да сустрэчы ў 2005-ым!

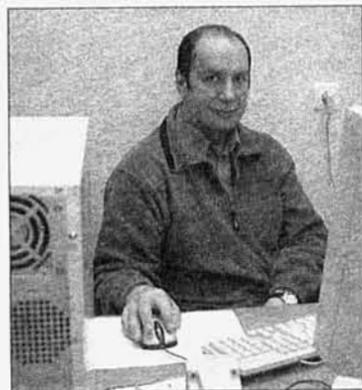
Анатоль КАЗАЎ

Ёсць моманты ў жыцці, калі час страчвае сваю вымаральную функцыю — і нібыта прыпыняецца. Скарбніца гэтых момантаў — навагодняя ноч. Паміж ударамі курантаў у думках збіраю ўсіх блізкіх і сяброў, жадаю ім здароўя і дабра. Гэта не віншаванне нават, а нешта большае, што не падлягае вызначэнню.

Я хачу, каб кожнае жаданне: выказанае за навагоднім сталом і "патаемнае" — здзяйснялася не толькі ў гэту чароўную ноч, але кожны дзень. І не забывайцеся на шчасце трымаць пёўніка за хвост.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Няхай добры настрой і шчодрасць душы не пакідаюць вас ніколі! Сярдэчнай цеплыні і ўзаемаразумення кожнаму.

Віктар КАЛІНІН

У ноч навагоднюю, калі няма звычайнага жадання выспацца, — шчаслівага святочнага бяссоння, ва ўсе іншыя — шчаслівых светлых сноў. У святы і ў будні — добрага здароўя, гармоніі кожнага "Я" з уласнаю прыродай і прыродай навакольнай. Жыць проста, радасна і з творчай фантазіяй!

Святлана БЕРАСЦЕВЯ

Жадаю ўсім здароўя, шчасця, заставацца заўсёды маладымі, бадзёрымі і мець паболей грошай.

Каб кожны раз вылятала для вас з фотааб'ектыва жар-"птушачка"!

Кастусь ДРОБЯЎ

З Новым годам!

Жадаю, каб усё кепскае засталося ў старым годзе, а ў Новы возьмем з сабою толькі самае лепшае: светлыя думкі, душэўнае цяпло, шчодрый і шчыры ўсмешкі, пажаданне ўсім родным і знаёмым моцнага здароўя!

Год Песня! Хай прынясе ён нам столькі падпісчыкаў, колькі здзяўбе Певень проса за гэты год.

Аліна ГАФОН

Падпісчыкаў "ЛіМа", іх сем і ўвогуле ўсіх жыхароў нашай краіны віншую з надыходзячымі святамі Новага года і Раіства. Самую прыгожую ёлку ў кожную кватэру і дом! Няхай у мінулым застаецца ўсё непрыемнае, а ў 2005 годзе спраўдзіцца кожнае жаданне і мара.

Віктар КАВАЛЕЎ

Кожным днём хай сонца свеціць! Бацькоў радуець дзеці, а дзеці прыносяць радасць бацькам. Дзяўчаты і хлопцы знойдуць у 2005 годзе сваіх адзінакаханых!

Усім добрых заробкаў і задавальненняў жыццём.

Жана МАЛЕВІЧ

Перш-наперш жаданняў, а потым ужо — іх выканання.

Каб вы дакладна ведалі, чаго прагнеце ад жыцця, і ішлі да сваёй мэты, не звязваючы яе на бар'еры, ані на вонкавую недасягалнасць яе, бо толькі той, хто рызыкуе зайсці дужа далёка, напэўна даведаецца, як далёка можа сігнаць чалавек.

Не трэба баяцца жаданняў — бо як можна баяцца мары? А пазбаўіцца стэрэатыпа "недасягалнасці" вам дапаможа "ЛіМ". Як? Даведаецца ў наступным годзе...

Мікалай АНШЧАНКА

Кожны раз перад Новым годам кажу сабе цвёрда: усё, з першага пачынаю новае жыццё! Буду ўважлівым і капатлівым мужам, разумным і сур'ёзным бацькам, ласкавым і строгім дзедам. На працы — спраўным і дысцыплінаваным рупліўцам, з сябрамі — верным і спагадлівым таварышам, з жанчынамі — гэтым кавалерам. Кіну курцы, не буду налягаць на чарку, займуся спортам...

Ці ж я адзін такі! Таму ўсім, хто перад Новым годам цвёрда кажа сабе: усё, пачынаю новае жыццё... жадаю, каб гэтыя парывы нарціце спраўдзіліся!

Алесь ГАФОН

У эпоху прагматычных "падарункаў" варта было б пажадаць калегам і чытачам упартай цягавітасці ды нязломнай трыўчасці.

Але — насперак сабе самой — зычу шануюнаму спадарству лёгкасці, летуценнасці ды не-рытуальнага аптымізму, здольных ператварыць любую жыццёвую калатлічу ў трыумфальны "танец зоркі". Тым пераможцам...

Ірына ШЧАУРКОВА

Я ўпэўнена, што пры любых абставінах дапамагаюць усмешка і пацуды гумару. Таму, што б там ні было, усміхайцеся. Ад гумару і шчырай усмешкі можна атрымаць задавальненне, не горшае як ад добрага віна або шакаладных цукерак — хай гэтая ўсяго будзе ўдастал.

Наталля ДЗЯНЦАВА

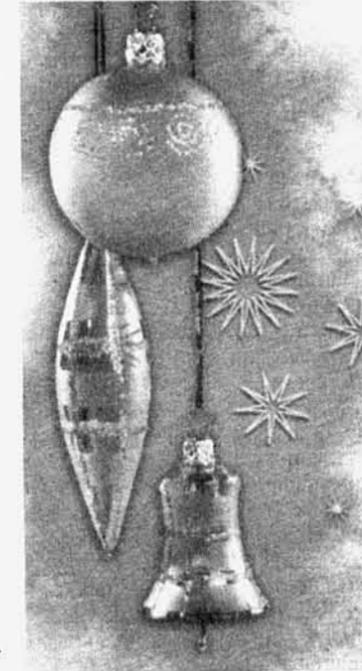
Народжаны на Новы год, Спазнаў я двойчы свята: Каб менш было ва ўсіх згрызот, Свяціла сонцам хата.

Ягэн ХВАЛЕН

У наступным, Новым годзе будзем жыць у добрай згодзе, а самоце скажам: "Годзе!"

Янка ЛАЙКОЎ

Ёсць скульптуры
бронзавыя, гіпсавыя,
драўляныя.
Да іх чалавечае вока
прызвычайна,
яны ўспрымаюцца
як належна-
натуральныя.
А вось гэтая
скульптура —
выпечаная з мукі —
выключна плод
фантазіі.
Але колькі
радасці яна
прыносіць людзям!
Пра майстра
пякарскай
скульптуры
са Стоўбцаў
Алену Макаўчык
і пойдзе гаворка.

Майстар пякарскай скульптуры

Груша, якая расла каля хаты і была ўсыпана чырванабокімі пладамі, нагадвала скульптуру. Тую, якую бачыў я на юбілейнай вечарыне пісьменніка Казіміра Камейшы, што летась праходзіла ў літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Незвычайную скульптуру, зробленую з цеста, прывезлі ў падарунак паэту землякі са Стаўбцоўшчыны, а дакладней, супрацоўнікі аддзела культуры (загадчык А. Грэкаў). Чаго толькі на той скульптуры, вышыня ў паўтара метра ні было: грушы, яблыкі, грыбы, розныя фальклорныя фігуркі... Вядома ж, не натуральныя, а выпечаныя з мукі.

Яшчэ за веснічкамі падворка я пачуў дзіўны стук. Што гэта значыла б? Праз імгненне перада мною паўстала парушальніца пісьмы. Алена Мацвееўна сядзела на ганку і бойка грукала ў каструлю. Неяк не пасаваў гэты маладзёнскі выпад мілавіднай жанчыне з серабром у валасах, паважанага ўзросту (як сказала яна пасля сама: "Маю дзве "сямёркі"). Але гэта на першы погляд.

Павітаўшыся, я адразу ж спытаў пра гэтую "каструлю".

— А падыміце галаву — нешта ўбачыце...

Я ўзняў вочы і толькі паспеў праводзіць чорных варон, якія з шумам узляталі з вершаліны грушы.

— Гэта ж во паналзіліся дзяўбцы грушы — ратунку няма... Вось і прыдумала для іх "пострах"... Ганяю, грукваю ў каструлю...

"Прыдумваць" — гэта ўжо стала для Алены Мацвееўны пастаянным заняткам. Тым, якім ужо больш за 40 гадоў займаецца — выпякае з мукі мастацкія караваі-скульптуры. Каму на што неабходны: на выселлі, імяніны, радзіны, юбілей, розныя ўрачыстасці. Людзі заказваюць ёй незвычайныя вырабы з мукі, як тутэйшыя, так і прыезджыя здалёк — з Міншчыны, Брэстчыны...

Заходзім з Аленай Мацвееўнай у хату. Хочацца паглядзець, як спрыяе майстрысе ўсё акаляючае. А ў хаце — як у святліцы: на сценах карціны, фотаздымкі, дыванкі, ручнікі... Чыста, утульна.

— Гэтай хаце ўжо 50 гадоў. Стаіць з таго часу, як пераехала я з вёскі Вішнявец (былая Гавязна), што непалёк ад Нясвяжа, сюды ў Стоўбцы. З мужам разам будавалі, — тлумачыць гаспадыня. — Зараз жыву адна. Наведваюць дзеці, унукі, якія жывуць тут жа.

— А вось і яна, цуда-печ, — заглядваю ў чалеснікі. — А нічога такога незвычайнага. Печ як печ...

— Сакрэт не ў печы, а вось у гэтых руках, — паказвае свае спрацаваныя далоні майстрыха. І хітравата ўсміхнуўшыся, дадае: — І яшчэ неабходна — фантазія...

— Яе, вашу фантазію, увасобленую ў пэўныя пякарскія сюжэты, фігуркі, я не раз бачыў на розных святах, — падтрымліваю Алену Мацвееўну.

— Ведаеце, часамі так захаплюся, асабліва калі шмат заказаў,

што і начамі гэтая печ працуе. Анёлак-агонь палае ў ёй усю ноч, — гладзіць, як дзіця, сцяну печы майстрыха.

— А якія, як сёння кажучь, інгрэдыенты? З чаго пячэце караваі?

— А ўсё тое ж цеста, мука, цукар, смятана, масла, яйкі ды кулінарныя фарбавальнікі. Нічога новага...

Свае пякарскія вырабы Алена Мацвееўна дэманстравала ў выставачных цэнтрах Мінска, Калінінградскай і Уладзімірскай абласцяў Расіі, а таксама — Францыі, Балгарыі. І ўсюды атрымлівала дыпломы. І вядома ж, як зямлячка Якуба Коласа, яна не магла абсыці твораў народнага песняра. Алена Мацвееўна ўвасобіла ў сваіх пякарскіх скульптурах герояў паэм "Новая зямля", "Сымон-музыка", іншых твораў паэта. Без яе цуда-вырабаў не праходзіць амаль ніводнае свята, прысвечанае Якубу Коласу. Калі гэта агляд твораў літаратараў "Пад небам Коласа", то як своеасабліва ўзнагарода дзіцячым дараваннем — выпечаным выкшталцонным птушачкі, звяркі... А калі ўшанаванне землякоў-юбіляраў у музеі Коласа — то шыкоўная скульптура ледзь не ў рост чалавека, дзе прысутнічае бясконца фантазія Алены Мацвееўны.

Па выніках 2003 года рашэннем Мінскага аблвыканкама Алена Макаўчык стала пераможцай у намінацыі "Лепшы майстар года". І гэтым усё сказана.

Я развітваюся з Аленай Мац-

вееўнай, выходжу на ганак. У гародчыку гараць рознакаляровыя кветкі. Зноў кідаю позірк на выносную грушу — варанія там ужо не відаць. Затое плады-грушы аж свецяцца. Падумалася: хутка яны стануць правобразам тых мучных груш, якія ўпрыгожваюць чарговую пякарскую скульптуру Алены Макаўчык.

З утульнага дворыка гаспадыні кіруюцца ў бок сіняга дома, у якім месціцца Стаўбцоўскі аддзел культуры. Застаю на месцы загадчыка Анатоля Грэкава.

— Анатоль Васільевіч, прывітанне вам ад Алены Макаўчык. Толькі ад яе...

— Гэта залатая жанчына, і гэтыя ж залатыя яе рукі, — адразу, як увайшло ў яго звычку, характарызуе ён тутэйшага незвычайнага майстра. — Калі ні папросіш, яна заўсёды выпякае нам цуда-караваі да пэўнага мерапрыемства. Няхай ёй Бог здароўе дае...

Гэтымі словамі і мне хацелася б завяршыць свой апавед пра маю зямлячку, цудоўную жанчыну і выдатнага майстра пякарскай скульптуры Алену Макаўчык. Але падумаў: я зрабіў сваім допісам у нейкай ступені рэкламу майстрысе. А ці патрэбна яна ёй? Ці не лепш нараве ўбачыць тое, што яна вырабляе... Так што, прыезджай, дарагі чытач, у Стоўбцы на вуліцу Сталдзённую, 19, што насупраць мясцовай спартыўнай арэны. Не пашкадуеш!

Юген ХВАЛЕЙ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана
БЕРАСЦЕНЬ,

Наталля ДЗЯНІСАВА,

Віктар КАВАЛЁЎ,

Алесь ГАЎРОН
в. а. намесніка
галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

Электронны адрас:
e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылання на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыі
не вяртае і не рэагуюе.
Паэзія рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і верстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 2470
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
29.12.2004 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1940

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 63857)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малалосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3300 руб.
на 3 месяцы — 9900 руб.
Ведамасная (індэкс — 00137)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00141)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Всёмирная літаратура»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3500 руб.
на 4 месяцы — 7000 руб.
Ведамасная (індэкс — 00135)
на 2 месяцы — 4500 руб.
на 4 месяцы — 9000 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 11400 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00238)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21800 руб.